

Aydın Paşayev – 75

**ÖMÜR YOLU
VƏ
BİBLİOQRAFIYA**

Bakı - 2014

Aydın Paşayev – 75.

Tərtibçi

Akif Güləli oğlu Məmmədov

Redaktor

Şəmil Sadıqov

Naşir

Müşfiq XAN

ZƏHMƏTLƏ YOĞRULMUŞ QAYNAR MÜƏLLİM ÖMRÜ

Aydın Məmməd oğlu Paşayev 22 yanvar 1939-cu ildə yurdumuzun ən gözəl guşələrindən biri olan Masallı rayonunun Kəlbəhüseynli kəndində kolxozçu ailəsində anadan olmuşdur. Uşaqılıq illəri Böyük Vətən müharibəsi illərinə düşən Aydın acliqdan başlamış, hər cür çətinliklərlə rastlaşmışdır. O, «Maarif dünyasının qoşa ulduzu» (Bakı, 2002) adlı kitabında bu münasibətlə yazır: «Uşaq olsam da, müharibədən sonrakı illərdə mövcud olan acliq, yoxsulluq hafizəmə elə həkk olmuşdur ki, indi də yada düşəndə ürəyim sancır. Heç nəyə ümidi olmayan, günlərlə ac qalan həmyaşıdlarımın göz yaşlarını unuda bilmirəm. Acından ağlayan bu uşaqlar (mən də, qardaş və bacılarım da o uşaqlardan fərqlənməmişik) fiziki cəhətdən o qədər zəif idilər ki, ağlayanda səsləri çıxmazdı, gözlərindən yaş da axmazdı. Ancaq üzlərinin mimikasından hiss olunardı ki, ağlayırlar. Neçə-neçə həmyaşıdımın oturduğu yerdən dura bilmədiyinin, gözləri baxa-baxa həyatlarını dəyişmələrinin şahidi olmuşam...» (səh. 39).

Aydın müəllimin atası **Məmməd Sahib oğlu** (1896-1974) ali savadı olmasa da (O, bığının sol tərəfi gənclikdən ağ olduğu üçün el arasında “Ağbığ Məmməd” adıyla şöhrətlənmişdi), yazıb-oxumağı bacarırdı. Müharibə illərində kolxoz sədri işləyərkən yoxlama zamanı kolxoz anbarından 4 kq. taxıl əskik gəldiyinə görə onu həbs etmiş və 4 il iş vermişdilər. Ən böyüyü 16 yaşında olan 7 uşağı dolandırmaq asan iş deyildi. Lakin anası **Asiya xanım** (Onun ana babası əslən Masallı rayonunun Şərəfə kəndində yaşayan **Hacı Murtuza** adlı bir axund olmuşdur. 1906-1972) xəstə olsa da, böyük çətinliklərlə bu vəzifənin öhdəsindən bacarıqla gəldi.

Aydın 1946-cı ildə Kəlbəhüseynli kənd yeddiillik məktəbinin birinci sinfinə daxil olmuş və 1953-cü ildə 7-ci sinfi qurtarmış və həmin ildən kənddən xeyli uzaqda yerləşən Təklə kənd orta məktəbində təhsilini davam etdirmişdir. 1956-cı ildə orta təhsilini başa vuran Aydın Sumqayıt şəhərində fəhlə kimi əmək fəaliyyətinə başlamışdır. 1957-ci ildən Bakı şəhərində Şin zavodunun tikintisində işləmiş, gənc və qabaqcıl inşaatçı kimi haqqında məqalələr yazılmış və şəkli ilə birlikdə mətbuatda dərc olunmuşdur («Bakinskiy raboçiy» qəz. 16 iyul 1958 və «Azərbaycan gəncləri» q. 7 sentyabr 1958). Aydın 1958-ci ildə «Əməkdə fərqlənmə» medalı ilə təltif olunmuşdur. 1958-ci ilin oktyabrında orduya çağırılan Aydın əvvəl birillik kiçik komandirlər hazırlayan, sonra isə birillik partiya məktəblərini qurtarmışdır. Top komandiri, komandir zavodun müavini və rota böyüyü (starşinası) vəzifələrində xidmət etmişdir. Nümunəvi xidmətlərinə görə dəfələrlə haqqında məqalələr yazılmış, şəkli ilə birlikdə «Zaşitnik rodina» qəzetində (7 noyabr 1960 və 15 dekabr 1961) çap edilmişdir.

Kiçik leytenant zabit rütbəsi ilə ordudan tərxis olunan Aydın 1968-ci ilin martına kimi Bakı şəhərində 4 №-li Trestin 42 №-li Tikinti İdarəsində dülgər işləmişdir. O, yaxşı işinə və ictimai həyatda fəal iştirak etdiyinə görə 1966-cı ildə «Poçetnaya qramota» almışdır. Aydın qabaqcıl fəhlə olmaqla yanaşı, 1967-ci ildə V.İ.Lenin adına ADPİ-nin (indiki ADPU) dil-ədəbiyyat fakültəsinin axşam şöbəsini bitirmişdir.

1968-ci ilin martından avqust ayının sonuna kimi Tikinti Nazirliyinin 9 №-li fəhlə yataqxanasında tərbiyəçi işləyən Aydın 1968-ci ilin sentyabr ayından indiki Sabunçu rayonundakı 204 sayılı orta məktəbdə pedaqoji fəaliyyətə başlayır. Ali məktəbi əla qiymətlərlə başa vuran Aydın qısa bir vaxtda işlədiyi məktəbdə savadlı və bacarıqlı müəllim kimi şöhrətlənməyə başlayır. O, təlim prosesində şagirdlərə fərdi

yanaşma üsulundan istifadə etməklə yanaşı, zəif oxuyan şagirdlərin fəallaşdırılmasına, onlarla fərdi məşğələlərin təşkilinə, sinifdən xaric oxuya, sinifdən xaric və məktəbdən kənar tədbirlərin keçirilməsinə, həm müəllim, həm də sinif rəhbəri kimi valideynlərlə əlaqəyə xüsusi diqqət yetirirdi. Məktəbin ictimai-siyasi həyatında fəal iştirak edən Aydın müəllim tədricən rayon müəllimləri arasında tanınmağa başladı. Təsadüfi deyildir ki, 1973-cü ilin sentyabrından tərbiyə işləri üzrə, 1974-cü ilin sentyabrından isə təlim işləri üzrə direktor müavini vəzifəsinə irəli çəkilmişdir. O, qısa bir vaxtda 204 saylı məktəbdə əmək intizamının möhkəmləndirilməsində, təlim-tərbiyə prosesinin yaxşılaşdırılmasında əsaslı dönüş yaratdığına görə 1975-ci ildə «1974-cü il sosializm yarışının qalibi» döş nişanı ilə təltif olunmuşdur. Yəqin, elə bu uğurlarına görə əlaqədar təşkilatlar Aydın müəllimə böyük etimad göstərərək, onu 1975-ci ilin sentyabrında 204 saylı məktəbin direktoru vəzifəsinə təyin etmişlər. 1980-ci ildə məktəb bağlandıqdan sonra o, həmin rayonun bir çox məktəblərində direktor müavini, məntəqə müdiri (fəhlə-gənclər məktəbində) və Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi işləmişdir. 1978-ci ildə Marksizm-Leninizm Universitetinin ikiillik axşam şöbəsini qurtaran Aydın müəllim RTŞ-nin rayon miqyasında keçirilən bütün tədbirlərində fəal iştirak etməklə yanaşı, Bakı şəhəri üzrə təşkil olunan tədbirlərdə də fəallıq göstərmişdir. Onun bu tədbirlərdəki məruzə və çıxışları haqqında «Bakı» (30 noyabr 1979), «Azərbaycan müəllimi» q. (7 dekabr 1989, 25 dekabr 1989, 5 avqust 1992) və başqa qəzetlərdə məlumatlar verilmişdir.

1980-ci ildən respublika «Bilik» cəmiyyətinin üzvü olan Aydın müəllimin bir çox məktəb və digər istehsal müəssisələrində «Azərbaycan ədəbiyyatında fəhlə surətləri» mövzusunda oxuduğu mühazirələr rəğbətlə qarşılanardı. O, eyni zamanda 1981-ci ildən respublika Pedaqoji Cəmiyyəti-

nə üzv seçilir. Cəmiyyət 1987-ci dərs ilində qabaqcıl müəllimlərin ünvanlarını müəyyənləşdirmək, fəaliyyətlərindəki müsbət təcrübə faktlarını aşkara çıxarmaq məqsədilə Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimlərinin qabaqcıl təcrübəsini əks etdirən məqalələr üzrə müsabiqələr təşkil etmişdi. Aydın müəllim “«Mehman» əsərində obraz adlarını necə izah edirəm” adlı məqaləsi ilə müsabiqədə iştirak etmiş, III yeri tutmuş və pulla mükafatlandırmışdır («Azərbaycan müəllimi» qəz., 4 dekabr 1987).

Pedaqoji Cəmiyyətin 1988-ci ildə A.S.Makarenkonun anadan olmasının 100 illik yubileyi münasibətilə «A.S.Makarenkonun pedaqoji ideyalarından təlim-tərbiyə işində istifadə edilməsi» mövzusunda məqalələr müsabiqəsində Aydın Paşayev də iştirak etmiş və yenə III mükafata layiq görülmüşdür. Məqalə çap olunmamışdır. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 20 may 1988).

A.Paşayev şair təbiətli bir insandır. Çoxlu şeirləri olsa da, mətbuatda ara-sıra çap olunub. Müəllim işlədiyi illərdə Azərbaycanın bir çox görkəmli yazıçı və şairləri ilə şagirdlərin görüşünü keçirmişdir. Onlardan M.İbrahimov, M.C.Paşayev, N.Həsənzadə, M.Araz, F.Mehdi, T.Bayram və başqalarının adlarını çəkmək olar («Ədəbiyyat və incəsənət» q. 5 dekabr 1975). O, Azərbaycan Dövlət Musiqili Komediya Teatrının aktyorlarından Nəzifə Salmanova, Ramiz Məmmədov, Gənc Tamaşaçılar Teatrının aktyorlarından Nizami Kazımov, Mübariz Əlixanoğlu, Rüstəm Əliyev, «Səhər görüşləri»nin rejissoru Məhərrəm Bədirzadə və başqaları ilə şagirdlərin görüşlərini keçirmişdir («Azərbaycan müəllimi» qəz., 22 noyabr 1978).

Dərs dediyi yuxarı sinif şagirdlərini tez-tez ekskursiyaya (hətta Göy gölə, Qobustana, Şamaxı rəsədxanasına və s.), indiki Heydər Əliyev adına sarayına konsertlərə, teatr tamaşalarına apanan Aydın müəllim 1985-1990-cı illərdə Bakı şəhəri 1 saylı internat məktəbində işləyərkən həvəs-

kar və gənc şairlərin dərnəklərində tez-tez iştirak edər və onlara faydalı məsləhətlər verərdi («Azərbaycan müəllimi» qəz., 7 dekabr 1989).

Aydın müəllim 9 iyul 1989-cu il tarixdə Tərtər şəhərində yaşayan dostu Aşıq Vəliyə göndərdiyi məktubda yazırdı:

Aydın Paşa mərd ərlərin quludur,
Şair deyil, amma qəlbi doludur.
Tanrı bilir, yolu haqqın yoludur,
Nadanlıqdan, həqiqətdən de gəlsin.

Aşıq Vəli 1991-ci ilin oktyabrında Aşıq Bəhmən Vətənoğlunun 20 Yanvar faciəsinin ildönümü münasibətilə yazdığı «Bakıda» adlı qoşmasını çap etdirmək üçün Aydın müəllimə göndərir. Aydın müəllim şeirə rəy yazmış və «20 Yanvar» qəzetində çap etdirmişdir (01.11.1991).

Bakı şəhərində qabaqcıl və təcrübəli müəllim kimi şöhrətlənən A.Paşayev 1985-ci ildə «Baş müəllim», 1990-cı ildə isə «Metodist müəllim» adlarını almaqla yanaşı, «Əmək veteranı» medalı ilə təltif olunmuşdur. O, pedaqoji fəaliyyətdən ayrılmadan elmi işlə də məşğul olaraq 1980-ci ildən indiki BDU-nun Azərbaycan dilçiliyi kafedrasının dissertantı olmuş və 1987-ci ildə «Azərbaycan dilində ləqəblər» mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmiş və filologiya elmləri namizədi adını almışdır.

Aydın Paşayev 4 dekabr 1990-cı il tarixdən Bakı şəhəri Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunun Azərbaycan dili və ədəbiyyatı kabinetində metodist vəzifəsində işləmişdir. O, uzun illər Səbayıl rayonundakı 160 nömrəli məktəbdə (1991-2008-ci illərdə) Azərbaycan dili və ədəbiyyatdan dərs demişdir. Bunlardan əlavə, o, müxtəlif illərdə Azərbaycan Xarici Dillər İnstitutunda (2 il), «Xəzər» universitetində (1 il), Bakı Avropa liseyində (1 il), Nəsimi

rayon Texniki-Humanitar liseyində (2 il) də əvəzçiliklə dərslər demişdir.

Aydın müəllimin Səbayıl rayonu 160 nömrəli məktəbdə dərslər dediyi şagirdlər 2000 və 2001-ci illərdə (2 il) ali məktəblərə qəbul zamanı respublika üzrə Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənlərindən ən yüksək bal toplamışlar. O, hərdə işləməsindən asılı olmayaraq, həmişə öz işinə vicdanla yanaşmışdır.

İnstitutda işlədiyi müddətdə isə onun həm elmi, həm də metodik fəaliyyətində böyük dönüş yaranmışdır. Metodist işlədiyi müddətdə müəllimlərlə canlı ünsiyyətdə olmağa üstünlük verən Aydın müəllim tez-tez ümumtəhsil məktəblərində olur, müəllimlərin dərslərini müşahidə edir, metodik köməklik göstərir. O, bu vaxta qədər müxtəlif illərdə Nizami, Əzizbəyov, Suraxanı, Nəsimi, Qaradağ, Sabunçu, Səbayıl, Binəqədi, Yasamal rayonlarında Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi vəziyyətini öyrənmiş və real faktlara əsaslanaraq geniş arayış hazırlayaraq RTŞ Pedaqoji Şuralarında müzakirə etdirmişdir.

Gənc müəllimlərə xüsusi qayğı ilə yanaşan, savadlı və təcrübəli müəllimlərin üzə çıxarılmasında, onların qabaqcıl təcrübələrinin öyrənilməsində və yayılmasında mühüm rol oynayan Aydın müəllimin bu sahədə böyük xidmətləri vardır. O, «**Qabaqcıl təcrübə – gələcəyə aparan yol**» (Bakı, 2001) kitabında yazır: «Hansı məktəbdə savadlı, təcrübəli, pedaqoji ustalığı ilə diqqəti cəlb edən müəllimlərlə rastlaşanda bacı və qardaşım kimi onları bağrıma basmaq istəyirəm» (səh. 23).

Son illərdə onun bir çox məqaləsi mətbuatda dərc edilmiş və müəllimlərin müxtəlif sahəli qabaqcıl təcrübələrinin şərhinə həsr olunmuşdur. Onların içərisində görkəmli alimlər, məktəb direktorları, RTŞ metodistləri, direktor müavinləri, Azərbaycanın qabaqcıl və təcrübəli dil və ədəbiyyat müəllimləri də vardır. A.Paşayev «Qabaqcıl təcrübə-

gələcəyə aparan yol» adlı kitabında mətbuatda dərc etdirdiyi və ayrı-ayrı müəllimlərə həsr olunan məqalə-öçerklərini genişləndirmiş və onların şəkilləri ilə birlikdə çap etdirmişdir.

O, «**Maarif dünyasının qoşa ulduzu**» (Bakı, 2002) adlı kitabını isə vaxtilə Cəlilabad rayonu Göytəpə qəsəbəsində yaşayan, bütün şüurlu həyatını, sevinc və fərəhlərini, arzu və istəklərini təhsillə, uşaqların təlim-tərbiyəsi ilə bağlayan maarif fədailəri Mirməmməd və Xanımbacı Ağayevlərə həsr etmişdir.

«Maarif dünyasının qoşa ulduzu» kitabı bir daha sübut edir ki, Aydın müəllim məktəbşünaslığa, ümumtəhsil məktəblərində metodik işin təşkilinə, məktəbin idarə olunması metod və üsullarına dərinlən bələddir. Təsadüfi deyildir ki, kitabın elmi redaktoru pedaqoji elmlər doktoru, professor Əjdər Ağayev və kitaba müsbət rəy yazan BPKİ və Yİ-nin direktoru, p.e.d. İsa Məmmədov (2007-ci ildə dünyasını dəyişmişdir. Allah rıhmət etsin:-Tərtibçi) və pedaqoji elmlər namizədi Vidadi Bəşirov bu əsəri çox yüksək qiymətləndirmişlər (Ə.Ağayevin həmin kitaba yazdığı «Örnək ömür haqqında əsər» adlı ön söz və «Təhsil» qəz., 18 oktyabr 2002).

A.Paşayev praktik metodistdir. Müxtəlif vəzifələrdə işləsə də, ömrünün 47 ilini ümumtəhsil məktəblərində gənc nəslin təlim-tərbiyəsinə həsr edən bu zəhmətkeş insan həmişə məktəbdə işləməyi ali məktəblərdə işləməkdən üstün tutur. Savadlı və təcrübəli müəllim kimi o, Azərbaycan dilinin tədrisi prosesində müəllimlərin çətinlik çəkə biləcəkləri məsələlərin həlli yollarını çox düzgün müəyyənləşdirə bilir. Elə buna görə də onun Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi ilə əlaqədar yazdığı məqalə, tövsiyə və vəsaitlər müəllimlər tərəfindən rəğbətlə qarşılanır. Bu baxımdan onun «**Azərbaycan dili dərslərində fonetik və qrammatik təhlilin aparılması metodikası**» (Bakı, 1996), «**Azərbaycan dili və ədəbiyyatdan yazı işlərinin aparılması, yoxla-**

nılması və səhvlər üzərində işin təşkili metodikası» (Bakı, 1996) adlı metodik tövsiyələri və **«Azərbaycan dili və ədəbiyyat təliminin bəzi problemləri»** (Bakı, 2002) adlı kitabı müəllimlərimizin tez-tez müraciət etdikləri kitablardır. Bu əsərlər haqqında çap olunan rəylərdə onlar çox yüksək qiymətləndirilmişdir.

Aydın müəllim 1996-cı ildə indiki Təhsil Problemləri İnstitutunun bir qrup əməkdaşı ilə birlikdə «Orta ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dili və ədəbiyyatdan proqram materiallarının planlaşdırılma»sında iştirak etmişdir. 1998-ci ildə isə təhsil nazirinin əmri ilə ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dili proqramında dəyişikliklər aparən komissiyanın tərkibində Aydın müəllim də var idi.

Təhsil sistemində həyata keçirilən islahatlarla əlaqədar olaraq ümumtəhsil məktəblərində 1999-2000-ci dərslər ilində bir çox fənlər, o cümlədən Azərbaycan dili dərinləşdirilmiş proqramlar əsasında tədris olunmağa başladı. Lakin buna müvafiq xüsusi proqramlar olmadığı üçün Aydın müəllim təcili olaraq müvafiq proqram bölgüləri hazırladı və Bakı müəllimlərinin ehtiyacını ödədi. Bu, müəllimlər tərəfindən rəğbətlə qarşılandı və çox yüksək qiymətləndirildi.

2002-2003-cü dərslər ilində təhsil nazirinin əmri ilə ümumtəhsil məktəblərində yeni «Azərbaycan dili proqramı» tətbiq olundu. Bu zaman yenə də Aydın müəllim proqramı təcili şəkildə planlaşdırıb müəllimlərin ehtiyacını ödədi.

Təlim prosesində rastlaşdıqları hər hansı bir məsələni öyrənmək üçün müəllimlərin ən çox müraciət etdikləri şəxslərdən biri də məhz Aydın Paşayevdir. İxtisasartırma kurslarından əlavə, o, ixtisasdəyişmə fakültəsində də Azərbaycan dilçiliyinin müxtəlif şöbələrinə və onların tədrisinə aid mühazirələr oxuyur. Onun mühazirələri müdavimlər tərəfindən həmişə yüksək qiymətləndirilir.

A.Paşayev hal-hazırda ümumtəhsil məktəblərində geniş təbliğ edilən fəal təlim metodlarına aid silsilə məqalələrində **“Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi imkanları”** (E.Cəfərova ilə. Bakı, 2005) və **“İnteraktiv təlim Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində”** (E.Cəfərova ilə. Bakı, 2008) adlı kitablarında yeni təlim metodlarının tətbiqi ilə əlaqədar zəngin nümunələr verilmişdir. Onun **“İmla mətnləri (V-XI siniflər üçün)”** (A.Quliyeva və M.Soltanov ilə. Bakı, 2008) adlı metodik vəsaiti müəllimlər tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır.

Aydın müəllim ixtisasını dərinlən bilən, öz biliyini həm dərs dediyi şagirdlərə, həm də müəllimlərə verməyə çalışan zəhmətkeş, əməksevər bir müəllimdir. Bütün bunlarla yanaşı, o həm də filoloq alimdir. 1970-ci ildən Azərbaycan dilçiliyinin ən gənc şöbələrindən biri olan onomastika sahəsində tədqiqatlar aparən A.Paşayevin elmi fəaliyyətini iki yerə ayırmaq olar:

a) Azərbaycan dilinin tədrisi problemləri ilə əlaqədar olanlar;

b) Onomastik vahidlərin tədqiqi ilə əlaqədar olanlar.

Aydın müəllimin bu vaxta qədər çap olunmuş 250-yə qədər elmi-metodik və qabaqcıl təcrübəyə həsr olunmuş məqaləsi vardır. Çox maraqlı faktdır ki, onlardan 80-i xüsusi adların tədqiqi ilə əlaqədardır. Onun çap olunmuş 27 elmi, elmi- metodik və metodik monoqrafiya, metodik vəsait və tövsiyəsindən 13-ü xüsusi adların tədqiqinə həsr olunmuşdur.

A.Paşayevin mərhum professor Musa Adilovla birlikdə yazdığı **«Azərbaycan onomastikası»** (Bakı, 1987), **«Xəmsə»də bəzi adların yazılışına dair»** (Bakı, 1990), **«Azərbaycan şəxs adları»** (Bakı, 1996), **«Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri»** (Bakı, 1997), **«Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti»** (Alimə

Bəşirova ilə. Bakı, 2003), «Azərbaycan onomastikası. İzahlı terminoloji lüğət» (prof. M.Adilovla. Bakı, 2005), «Azərbaycan dili dərslərində ümumi və xüsusi sözlərin müqayisəli tədrisi məsələləri». Bakı, 2005), “Bədii üslubda obrazlılığın ifadə imkanları (Bakı, 2006) (E.Cəfərova ilə), “Nizami Gəncəvinin poetik adlar aləmi” (Bakı, 2010), “Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti” (Bakı, 2011) (Alimə Bəşirova ilə), “Xəmsə”də işlənən xüsusi adların izahlı lüğəti” (Bakı, 2013) kitabları sırf onomastik problemlərə həsr edilib.

«Azərbaycan onomastikası» (Bakı, 1987) kitabı ali məktəblərin filologiya fakültələrinin tələbələri üçün dərs vəsaiti kimi nəzərdə tutulmuşdur. Kitabda «Ön söz»dən sonra onomastika haqqında ümumi məlumat verilmişdir. Kitab 3 hissədən və istifadə olunan ədəbiyyatın siyahısından ibarətdir. «Onomastika haqqında ümumi məlumat»da ilk dəfə olaraq göstərilmişdir ki, onun ümumi, tarixi, təsviri və poetik onomastika kimi dörd sahəsi vardır. Müəlliflərə görə, advermədə millilik, tarixi-ənənəvi və müasirlik prinsiplərinə əməl olunmalıdır. Bu fikir onomastikanın bütün sahə və kateqoriyalarını da əhatə edir.

Kitabın «Antroponimika» adlanan hissəsində əsl adlar, titullar, təxəllüslər, ləqəblər haqqında ümumi məlumat verilmiş və zəngin nümunələr göstərilmişdir. «Toponimika» adlanan ikinci hissədə də toponimika haqqında ümumi məlumat verildikdən sonra komonimlər –yaşayış məntəqələri (şəhər, qəsəbə, kənd, oba və s. adları), xoronimlər (hər hansı inzibati-ərazi vahidinin –dövlət, ölkə, vilayət, rayon, küçə, prospekt, meydan və s. adları), oronimlər (düzənlik, dağ, təpə, gədik, aşırım, dərə, düz və s. adları), hidronimlər (su obyektlərinin –çay, göl, bulaq, dəniz, kanal, su anbarları, okean, körfəz və s. adları), urbanimlər (bazar, müxtəlif tarla, sahə, ərazi, düzənlik və s. adları), drinonimlər (meşə sahələrinin adı), dromonimlər

(yeraltı, yerüstü, su və hava yollarının adları) və s. haqqında ümumi məlumatlar verilmiş, zəngin nümunələr göstərilmiş, onların leksik və qrammatik xüsusiyyətləri şərh olunmuşdur.

Kitabın ən maraqlı hissəsindən biri də «Zoonimika» (Onomastikanın heyvan və quşların ümumi və xüsusi adlarından bəhs edən şöbəsi) adlanır. Burada Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə olaraq at, it, inək, camış, kəl, qoyun, keçi və dəvə adları onomastik cəhətdən izah olunmuş, onların leksik və qrammatik xüsusiyyətləri tədqiq edilmişdir.

Aydın Paşayevin «**Azərbaycan şəxs adları**» (Bakı, 1996) kitabı isə Azərbaycan şəxs adlarınınin tədqiqinə həsr olunmuş ən mükəmməl tədqiqat əsərlərindən biridir. Kitab «Ön söz», dörd fəsil və istifadə olunan ədəbiyyatın siyahısından ibarətdir. Kitabın birinci fəslə «Şəxs adlarınınin tədqiqat tarixindən» adlanır. Burada türkologiyada və Azərbaycan dilçiliyində antroponimik vahidlərin tədqiqat tarixi xronoloji ardıcılıqla izah olunmuşdur.

Kitabın ikinci fəslə «Şəxs adlarının ad sistemində yeri» adlanır və öz elmi dəyərinə görə xüsusilə diqqəti cəlb edir. «Adlar və ad sistemləri haqqında ümumi məlumat» adlanan birinci hissədə müxtəlif ad sistemləri haqqında söz açan müəllif ən qədim tarixə malik olan türk ad sisteminin çox zəngin və çox komponentli olmasını qeyd edir və zəngin nümunələr əsasında sübut edir ki, qədim türk ad sistemi ərəb və rus ad sistemlərinin formalaşmasında müstəsna rol oynamış, lakin VII əsrdən başlayaraq ərəb, XIX əsrdən başlayaraq rus ad sisteminin təsirinə məruz qalmışdır. Buna baxmayaraq, öz varlığını, advermə ənənələrini qoruyub saxlamışdır.

Müəllif əsas və köməkçi ad kateqoriyalarınınin sərhədi-ni müəyyənləşdirmiş, ləqəblərin ad sistemində yeri haqqında ümumi məlumat vermiş, Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə olaraq ləqəb vermənin xarakteri, ləqəblərin istifadə

dairəsi, ləqəblərdən istifadənin formaları, ləqəblər və digər köməkçi adlar zəngin nümunələr əsasında geniş müqayisə edilmişdir. Bu fəslin ən maraqlı cəhətlərindən biri də ad sistemində ikinci adlar haqqında məlumat verilməsi və onların təxəllüs və ləqəblərlə müqayisə olunmasıdır.

«Ləqəblərin təsnifi» adlanan III fəsildə A.Paşayev ləqəbləri ənənəvi şəkildə bir cür yox, üç prinsip əsasında təsnif etmişdir: a) ləqəblərin funksiyası və məna xüsusiyyətlərinə görə təsnifi; b) ləqəblərin bir və ya bir neçə şəxsə aid olmasına görə təsnifi; c) ləqəblərin şəxslə əlaqəsinə görə təsnifi. Doğrudan da, ləqəblərin bu prinsiplər əsasında təsnifi onların hamısını əhatə edir.

«Ləqəblərin leksik-semantik və qrammatik xüsusiyyətləri» adlanan dördüncü fəsildə onların leksik-semantik, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətləri haqqında məlumat verilmişdir. Aydın Paşayevin «Azərbaycan şəxs adları» kitabı yeni və orijinal fikirlərlə zəngindir, lakin buna baxmayaraq, kitab vaxtilə birmənalı şəkildə qarşılanmadı.

Bu vaxta qədər tədqiqatçılar eyni vaxtda antroponimlərin leksik, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətlərindən bəhs etmişlər, lakin Aydın Paşayevin «**Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri**» (Bakı,1997) monoqrafiyasında antroponimlərin ancaq leksik problemləri geniş tədqiq olunmuşdur. Digər tədqiqatlarda antroponimlərin müxtəlif kateqoriyaları ayrı-ayrılıqda öyrənilməyi halda, burada antroponimlərə (əsl ad, soy və ata adları, ləqəb, təxəllüs və titullara) kompleks halda yanaşılmış, leksik qanun və normaların bunların hər birində necə əks olunması müqayisəli şəkildə zəngin faktlar əsasında şərh edilmişdir.

Monoqrafiya «Ön söz», üç fəsil və istifadə olunan ədəbiyyatın siyahısından ibarətdir. «Antroponimik leksikanın məqsəd və vəzifələri» adlanan birinci fəsildə antroponimik leksika haqqında ümumi məlumat verildikdən sonra apelyativlər və antroponimlərin mənaları, antroponimlərin

apelyativləşməsi, antroponimlərin sərbəstliyi və təsadüfiliyi, antroponimlərin ümumiliyi, fərdiliyi, mücərrədliyi, konkretliyi, antroponimlərin tərcümə olunub-olunmaması tədqiq edilmiş və orijinal fikirlər söylənmişdir.

Monoqrafiyanın ikinci fəslə «Antroponimik leksikanın layları, dəyişməsi və qarşılıqlı əlaqəsi» adlanır. Kitabın maraqlı hissəsi olan bu fəsildə əsas və köməkçi ad kateqoriyalarının (əsl ad, ata adı, soyadı, ləqəb, təxəllüs, titullar və s.) ad sistemində yeri, meydana gəlməsi və funksiyası haqqında ətraflı məlumat verilmişdir. Əsl adlardan söz açan müəllif kişi, qadın və müştərək adlar, qoruyucu adlar və ikiadlılıq, şəxsin ikinci və ya sonrakı əsl adları Azərbaycan dilçiliyində ilk dəfə olaraq geniş tədqiq etmişdir. Digər müəlliflərdən fərqli olaraq A.Paşayev sübut etmişdir ki, soyad və ata adları ad sistemində əsl adların azlığı ilə əlaqədar yox, türk ad sisteminin tələbilə meydana gəlmişdir.

Bu vaxta qədər belə bir yalnız elmi fikir formalaşmışdır ki, guya Azərbaycan ad sistemində soyadlardan istifadə XIX əsrdə rus ad sisteminin təsiri ilə baş vermişdir. Əslində türk ad sistemində soyadlarının meydana gəlməsi əsl adların meydana gəlməsindən də qədimdir. Çünki bütün tədqiqatçılarımız göstərir ki, qədim türklərdə şəxsin əsl adı həm də onun hansı qəbiləyə mənsub olduğunu bildirirdi. Müasir baxımdan isə qəbilə adları elə soyadlardan başqa bir şey deyildir. XIX əsrdə isə rus dilindən Azərbaycan dilinə keçən tək-cə «fəmilə» termini və-ov, -yev formantlı soy adları olmuşdur.

«Antroponimlərin yaranma mənbələri, mənşəyi, mənə və üslubi çalarları» adlanan üçüncü fəsildə isə antroponimlərin yaranma mənbələri, onların mənşəyinə görə növləri, mənə çalarları və üslubi xüsusiyyətləri zəngin nümunələr əsasında geniş tədqiq olunmuşdur.

Kitabın «İstifadə olunan ədəbiyyatın siyahısı»ndan aydın olur ki, müəllif antroponimika haqqında Azərbaycan,

rus, tacik və digər türk dillərində olan bir çox tədqiqatlarla yaxından tanışdır və yeri gəldikcə onlardan yaradıcı şəkildə bəhrələnmişdir. Aydın Paşayevin «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri» adlı monoqrafiyası nəinki Azərbaycan, hətta türkoloji antroponimiyada bu mövzuda yazılmış ən mükəmməl tədqiqat əsəridir.

Aydın Paşayevin Alimə Bəşirova ilə birlikdə yazdığı «**Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti**» (Bakı,2003) kitabı isə ən mükəmməl antroponimlər lüğətidir. Çünki bu lüğətdə 10437-dən (6058 kişi, 4379 qadın) çox şəxs adının siyahısı verilmişdir. Onlardan 6777-dən (3869 kişi, 2908 qadın) çox adın leksik-etimoloji mənası izah edilmişdir. Bu baxımdan lüğət həm toplanan və izah olunan şəxs adlarının çoxluğuna, həm də bir çox adların yeni aspektdən izahına görə Azərbaycan dilində bu vaxta qədər mövcud olan bütün şəxs adları lüğətlərindən əsaslı şəkildə fərqlənir.

Aydın Paşayev ilə prof. Musa Adilovun birlikdə (Çox təəssüf ki, Musa müəllim bu kitabı görmədi. Ruhu şad olsun!) 1980-1985-ci illərdə yazdıqları «**Azərbaycan onomastikası. İzahlı terminoloji lüğət**» kitabı (Bakı, 2005) nəinki Azərbaycanda və türkologiyada, hətta keçmiş İttifaq miqyasında ən mükəmməl onomastik lüğət hesab olunur. Lüğətdə 2000-ə qədər onomastik termin zəngin nümunələr əsasında şərh olunmuşdur.

Məlumdur ki, ümumi isimlər apelyativ-leksik, xüsusi isimlər isə onomastik vahidlərdir. Onların hər ikisi isim adlansa da, həm leksik və söz yaradıcılığı, həm də morfoloji və sintaktik cəhətdən əsaslı şəkildə bir-birindən fərqlənir. Bunları nəzərə alan müəllif “**Azərbaycan dili dərslərində ümumi və xüsusi sözlərin müqayisəli tədrisi məsələləri**” (Bakı, 2005) monoqrafiyasında onlar zəngin nümunələr əsasında tədqiq edilmişdir. Müəllif sübut edir ki, apelyativlər leksik vahidlərdir və əsasən təkmənalı sözlərdir. Onomastik vahidlərdə isə həm leksik həm də

onomastik mənalar olduğu üçün onlar çoxmənalıdır. Apelyativlərdən fərqli olaraq onimlər morfoloji söz yaradıcılığına malik deyildir. Onlar tərcümə olunmasına, mənsubiyyətə görə dəyişməsinə görə də bir-birindən fərqlənir.

Onun Esmira Cəfərova ilə birlikdə yazdığı «**Bədii üslubda obrazlılığın ifadə imkanları**» (Bakı, 2006) kitabında isə apelyativlərlə yanaşı, onomastik vahidlərin də fonetik, leksik və qrammatik səviyyədə emosionallıq və ekspressivlik yaradılmasındakı rolundan bəhs edilmişdir.

A.Paşayev ilk dəfə olaraq Nizami Gəncəvinin əsərlərində işlənən şəxs adlarının poetik xüsusiyyətlərini tədqiq etmiş, nəinki Azərbaycan dilçiliyində, hətta türkologiyada, hətta keçmiş Sovetlər İttifaqı məkanında orijinal bir əsər yaratmışdır (Bakı, 2010). Vaxtilə əsərə müsbət rəy verən mərhum prof. Əkbər Ağayev bu əsəri çox yüksək qiymətləndirmişdir.

Aydın Paşayevin fikrincə, ad yaradıcılığı-xalq yaradıcılığıdır. Buna görə də o şəxs adlarının toplanması işini indi də davam etdirir. O, topladığı və izah etdiyi şəxs adlarını əvvəlki lüğətə əlavə edərək “**Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti**”ni 2011-ci ildə yenidən nəşr etdirmişdir. Lüğətdə 16164 (8328 kişi, 7336 qadın) adın siyahısı verilmiş, onlardan 11163 (6060 kişi, 5095 qadın) adın leksik mənası izah edilmişdir. Bu lüğət Azərbaycan dilçiliyində şəxs adlarının izahına həsr olunmuş ən mükəmməl lüğət hesab olunur.

Elmi yaradıcılığında Nizami Gəncəvinin əsərlərində işlənən adların və onomastik izahına xüsusi önəm verən A.Paşayev 1980-ci ildən başlayaraq “Xəmsə”də işlənən onomastik vahidlərin leksik, fonetik, etimoloji, poetik xüsusiyyətlərinin izahına aid onlarla məqalə “**“Xəmsə”də bəzi adların yazılışına dair**” (Bakı, 1990) adlı metodik tövsiyə, “**Nizami Gəncəvinin poetik adlar aləmi**” (Bakı,

2010) adlı monoqrafiyası çap olunmuşdur. Onun **““Xəmsə”də işlənən xüsusi adların izahlı lüğəti”** (Bakı, 2013) adlı geniş həcmli əsəri isə Azərbaycan onomastikasının, hətta Azərbaycan dilçiliyinin uğuru kimi qiymətləndirilməlidir. Bu vaxta qədər nəinki türkologiyada, hətta keçmiş Sovetlər İttifaqı miqyasında bir sənətkarın yaradıcılığında işlənən bütün xüsusi adların (antroponim, toponim, astronim, teonim, agionim, mifonim, ideonim, zoonim, fitonim və s.) onomastik və poetik xüsusiyyətlərinin izahına həsr olunan belə bir onomastikona təsadüf edilmir.

Aydın Paşayevin antroponimiyaya aid yazdığı məqalələrini isə 4 qrupa ayırmaq olar. Onların bir çoxu sırf onomastik baxımdan yazılmışdır. Məsələn, **«Köməkçi adlar haqqında»**, **«Titul və ləqəb»** (M.Adilovla), **«Şəxs adlarının sosioloji səciyyəsi»**, **«Qədim türk və ərəb ad sistemləri haqqında»**, **«Təxəllüs, ləqəb, imza terminləri haqqında»** (M.Adilovla), **«Nisbə, toponim-təxəllüs, ləqəb və familiya»**, **«İkinci adlar, təxəllüs və ləqəblər»**, **«Onomastik terminləri dəqiqləşdirək»**, **«Ad yaradıcılığında millilik prinsipi»**, **«Soyadlarımız haqqında»** və s.

Azərbaycan antroponimiyasının bu vaxta qədər tədqiq edilməmiş müxtəlif problemləri ilə məşğul olan Aydın Paşayevin bir qisim məqalələri poetik adların üslubi xüsusiyyətlərinə həsr olunmuşdur: **«Nizami Gəncəvi yaradıcılığında xüsusi adlar»**, **«Nizami Gəncəvinin poetik antroponimikası»**, **«Mehman» əsərində obraz adlarını necə izah edirəm»**, **«Nizaminin məcazi adlar aləmi və şagirdlərin elmi dünyagörüşü»**, **«Xəmsə»də mifonimik obraz adları haqqında»** və s. məqalələr poetik adların tədqiqinə aiddir.

A.Paşayevin məqalələrinin çoxu və üçüncü qismi isə Azərbaycan dili dərslərində bəzi mövzuların tədrisi ilə əlaqədar olaraq xüsusi adların izahına həsr olunmuşdur. **«Ono-**

mastik birləşmələr», «Antroponimik birləşmələr haqqında», «Adları düzgün yazmaq», «Antroponimik leksikanın bəzi xüsusiyyətləri haqqında», «Mürəkkəb isim, mürəkkəb ad və ad birləşmələri haqqında məlumat», «Lügət tərkibində ümumi və xüsusi sözlər» mövzusunun tədrisi haqqında» və s. məqalələrdə xüsusi sözlərin tədrisi metodikasından söz açmışdır. Onun «**Azərbaycan dili dərslərində ümumi və xüsusi sözlərin müqayisəli tədrisinin bəzi məsələləri**» (Bakı, 2005) adlı geniş həcmli tədqiqat əsərində isə qoyulub – həll olunan bu məsələlərin ardıcıl və müqayisəli tədqiqinə həsr olunmuşdur.

Uzun illərdir ki, Aydın Paşayev müxtəlif dünya dillərində mövcud olan türk mənşəli onomastik vahidləri toplamış və son 10 ildə onların tədqiqi ilə məşğuldur. Onun məqalələrinin 4-cü qismini məhz bu mövzuda yazılmış məqalələri təşkil edir. O, xarici alimlərin də diqqətini cəlb etmək məqsədilə bu məqalələri həm respublikanın, həm də Rusiya, Kazaxıstan, Özbəkistan və s. kimi xarici ölkələrin elmi jurnallarında çap etdirir. Bu baxımdan onun “**“Od”**”, “**“ocaq”** və “**“pir”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər haqqında”, “**“Sarı”** və “**“sar”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər”, “**“Xan”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər”, “**“Günəş”**”, “**“Gün”** və “**“Ay”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər”, “**“Bar”** // “**“bər”** və “**“bör”** // “**“bur”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər”, “**“Türk”** // “**“tork”** // “**“tirk”** və “**“tor”** // “**“tur”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər”, “**“Ata”** və “**“baba”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər”, “**“Far”** // “**“fər”** və “**“fir”** // “**“fur”** komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər” və s. məqalələri bu baxımdan xüsusilə maraqlıdır. Alim bu sahədəki araşdırmalarını davam etdirir.

A.Paşayevin “**Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri**” adlı doktorluq dissertasiyası 1994-cü

ildə BDU-nun filologiya fakültəsinin Elmi Şurasının qərarı ilə hazır olduğu üçün müdafiəyə təqdim olunmuşdu. Lakin müxtəlif səbəblərə görə xeyli yubandı. Bu vəziyyət Aydın müəllimi sarsıtsa da, yaradıcılıq əzmini qıra bilmədi, daha səmərəli işləməyə təhrik etdi.

İstər-istəməz tanınmış türk şairi Tofiq Fikrətin məşhur bir bənd şeiri yada düşür. Aydın müəllimin həyatı və yaradıcılığı ilə əlaqələndiyi üçün onu burada xatırlamağı münasib saydıq:

Zülmün topu var, gülləsi var, qələsi varsa,
Haqqın da əyilməz qolu, dözməz üzü vardır.
Göz yumma Günəşdən, nə qədər nuru qaralsa,
Sönməz, əbədi hər gecənin gündüzü vardır.

Aydın müəllim haqlı olaraq deyir ki, mənim zülmət həyatımı nurlandıran o Günəş hazırda institutumuzun rektoru, professor **Asəf Zamanov** oldu. O, 2007-ci ildə instituta rəhbər gəldikdən sonra kadrların elmi potensialının inkişaf etdirilməsinə xüsusi qayğı və tələbkarlıqla yanaşdı. O, A.Paşayevə də doktorluq müdafiəsini başa çatdırmağı məsləhət gördü. O təkcə bununla kifayətlənmədi, hər Elmi Şura və ya iclasda tələb etdi, görülən işlərin hesabatını dinlədi, müvafiq məsləhət və tapşırıqlar verdi, hər sahədə Aydın Müəllimə mənəvi dayaq oldu.

Bütün bunlar uğurlu sonluqla nəticələndi. A.Paşayev 3 dekabr 2010-cu ildə həsrətlə gözlədiyi doktorluq müdafiəsini yüksək səviyyədə başa çatdırdı. Professor Asəf Zamanovun və İxtisasartırma fakültəsinin dekanı Polad Mədədovun müdafiədə iştirak etməsini Aydın Paşayev ona göstərilən qayğı və mənəvi dayaq kimi qiymətləndirdi. Təsədüfi deyil ki, Aydın müəllim doktorluq müdafiəsinə görə ilk növbədə prof. Asəf Zamanova minnətdar olduğunu bildirir.

A.Paşayev 1983-cü ildən başlayaraq keçmiş Sovetlər İttifaqının bir çox şəhərlərində - Telavi (Gürcüstan), Frunze

(indiki Bişkek, Qırğızıstan), Karşı və Gülüstan şəhərində (Özbəkistan), (Piyatiqorsk, (Rusiya)) o cümlədən Bakı şəhərində onomastikanın müxtəlif problemlərinə həsr olunan elmi-praktik konfranslarda məruzə ilə çıxış etmişdir.

Aydın Paşayev onlarla kitab, avtoreferat, müxtəlif proqramlara rəylər yazmış və bir neçə kitabın elmi redaktoru olmuşdur. Bütün bunlarla yanaşı, o, hər şeydən əvvəl mehriban və səmimi ailə başçısıdır. Elmi və pedaqoji fəaliyyətində qazandığı uğurlara görə həyat yoldaşı Niyazova **Səyyarə xanıma** borcludur. Onlar 4 övlad böyüdüblər. Böyük oğlu **Afiq** və kiçik qızı **Təranə** indiki Azərbaycan İqtisadiyyat Universitetini, böyük qızı **Alimə** Xarici Dillər Universitetini, kiçik oğlu **Elçin** İnşaat Mühəndisləri Universitetini qurtarmışlar. Onun böyük qızı Bəşirova Alimə BDU-nun Ümumi dilçilik kafedrasının dissertantı idi və elmi məqalələri mətbuatda müntəzəm çap olunurdu. Lakin o, uzun sürən ağır xəstəlikdən 3 avqust 2002-ci il tarixdə dünyasını dəyişmişdir (Allah rəhmət eləsin!).

Aydın Paşayev babadır, 6 nəvəsi və bir nəticəsi vardır: **Ümid** Prezident yanında İdarəetmə Akademiyasını, qurtarmış, **Fərid** İqtisadiyyat Universitetini, **Turanə** “Təfəkkür” Universitetini, **Günay** Odlar Yurdu Universitetini qurtarmış, **Qızlar** və **Ülvi** isə Sankt-Peterburq İqtisadiyyat Universitetində oxuyurlar. Nəticəsi **Aylinin** isə hələ 1 yaşı yoxdur. **Aydın müəllim Tanrı payı olan övlad və nəvələrini ömrünün şah əsəri hesab edir.**

Zəhmətdən yoğurulmuş qaynar bir ömür yaşayan Aydın müəllim həyatının ən məhsuldar və elmi-metodik yaradıcılığının çiçəkləndiyi bir dövrünü yaşayır. Onun bu il 75 yaşı tamam olur. Dostları, həmkarları, onu tanıyan Azərbaycan dili müəllimləri adından Aydın müəllimi ad günü münasibətilə səmimi qəlbədən təbrik edir, ona hər şeydən əziz olan can sağlığı, ailə səadəti, elmi və pedaqoji fəaliyyətində yeni-yeni uğurlar arzulayırıq.

TƏLTİFLƏR

1. “Əməkdə fərqlənmə” medalı -1958, Bakı.
2. Poçetnaya qramota – 1962, Ukr. SSR, Odessa ş.
3. Poçetnaya qramota – 1966, Bakı.
4. “1974-cü il sosializm yarışının qalibi” döş nişanı, 1975, Bakı.
5. “Baş müəllim” -1985, Bakı.
6. “Metodist müəllim” - 1990, Bakı.
7. “Əmək veterani” medalı – 1990, Bakı.
8. Fəxri fərman -1997, Bakı şəhər BTİ.
9. Fəxri fərman – 1999, Bakı şəhər BTİ.
10. Fəxri fərman – 2000, Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi.
11. Fəxri fərman. BPKİYİ. 22.01.2009.
12. Sertifikat. BPKİYİ. Noyabr 9.11.2010. “İnnovasiya, təhsilin keyfiyyəti və inkişafı” I Beynəlxalq Elmi konfrans.
13. “Ən yaxşı kafedra” nominasiyası üzrə Diplom – 31 yanvar 2011.
14. Sertifikat. BPKİYİ. İyun 7-9.2012. “İnnovasiya, təhsilin keyfiyyəti və inkişafı” II Beynəlxalq Elmi konfrans.
15. “Ən yaxşı tədqiqatçı” nominasiyası üzrə Diplom. 30 aprel 2012.
16. Fəxri fərman. BPKİYİ. 5 mart 2013.
17. “İlin müəllimi” nominasiyası üzrə Diplom. 30 dekabr 2013.
18. “İlin kafedrası” nominasiyası üzrə Diplom. 30 dekabr 2013.

ZƏHMƏTLƏ TƏFƏKKÜR QOŞALAŞANDA

*«O adam ki bilir və biliyi ilə başqalarını
heyran edir, o alimdir; ona ehtiram edin.»*

N.Tusi

1970-ci illərin sonları idi. Hər həftə iki dəfə çap olunan «Azərbaycan müəllimi» qəzetinin fəal müxbirləri içərisində «Aydın Paşayev» imzası da xüsusi yer tuturdu. O, indi «Sabunçu» adlandırılan keçmiş Lenin rayonundakı məktəblərin birində müəllim kimi çalışırdı. Sonralar bu imzanın tituluunda direktor müavini, direktor sözlərinə rast gəldim. Bu vaxtlar onun iş yeri Bakı şəhərində 1 saylı internat məktəbi oldu. Yazılarında «baş müəllim», «metodist müəllim» qeydləri nəzərə çarpdı, filologiya elmləri namizədi alimlik dərəcəsi diqqəti cəlb etdi.

1990-cı ildə Aydın Paşayev Bakı şəhər Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutunda Azərbaycan dili və ədəbiyyat kabinetində metodist vəzifəsinə işə götürüldü.

Və onunla əyani tanışlığımız elə institutda keçirilmiş tədbirlərdə oldu...

İllər ömrümüzün tarixçələridir. Hər ilin, hər ayın, hər günün həyatımızda öz yeri, öz nişanəsi qalır. Və haçansa dönüb arxaya boylananda, ötənləri yada salanda özümüz qarşısında hesabat veririk. Ömür var ki, müxtəsər cümləyə bənzəyir: doğuldu və dünyasını dəyişdi. Ömür var ki, əməllərinin sayına, uğurlarının çeşidinə görə tabesiz mürəkkəb cümlə kimi maraq doğurur.

Aydın Paşayevin həyat yolu, elmi-pedaqoji uğurları barədə tanışlıq təsdiq etdi ki, onun həyatı zəhmətlə, mənəvi dünyası fikirlə yaşanmış insan, vətəndaş, soydaş, alim, müəllim... ömrüdür.

Həyat yolundan sətirələr

Aydın Məmməd oğlu Paşayev Masallının Kəlbəhüseynli kəndində anadan olub. O vaxtdan düz 67 (hazırda 75-Tərtibçi) il keçir. Uşaqlıq illəri ağır-acılı Böyük Vətən müharibəsi dövrünə təsadüf edən Aydın Paşayev acından ağlayanda səsləri çıxmayan, göz yaşları quruyan, elə beləcə ölüb gedən talesiz uşaqları indi də yaddan çıxarmayıb.

Doğma kənddə yeddiillik məktəbi, sonra Təklə kənd tədris ocağında orta təhsili başa vuran Aydın Paşayev Sumqayıt şəhərində əmək fəaliyyətinə başlayıb. Bir il sonra onun iş yerinin ünvanı dəyişib.

Bakı Şin zavodunun tikintisində qabaqcıl inşaatçı kimi fərqlənən gənc ordu sıralarına çağırılıb. Top komandiri, zavod komandirinin müavini və rota starşinası (böyüyü) kimi hərbi xidmətdə də nümunəvi olan A.Paşayev haqqında məqalələr çap edilib.

Hərbi xidmətdən tərxis olunan Aydın Məmməd oğlunun bioqrafiyasında Bakının müxtəlif tikinti idarələrinin qabaqcıl fəhləsi kimi izi qalıb. 1962-ci ilin onun həyatında öz nişanəsi var; V.İ.Lenin adına ADPI-nin dil-ədəbiyyat fakültəsinin axşam şöbəsinə daxil olub. Ali təhsil almaqla yanaşı, fəhlə işləyib. Sonra 204 sayılı orta məktəbdə pedaqoji işə keçib.

Fərdi yanaşma ilə zəif şagirdlərini fəallaşdıran, sinif-dənxaçic oxu və tədbirlər təşkili vasitəsilə məktəblilərdə ədəbi təhsilə marağı artıran müəllim rayon pedaqoji ictimaiyyəti arasında tanınıb. Tədris ocağında tərbiyə, sonra təlim işləri üzrə direktor müavini vəzifələrinə irəli çəkilən Aydın müəllim 5 il məktəbə direktor kimi rəhbərlik edib.

Aydın Paşayev 1980-cı ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin ümumi dilçilik kafedrasının dissertantı kimi professor Musa Adilovun rəhbərliyi altında elmi araşdırmalara başlayıb. 1987-ci ildə «Azərbaycan dilində ləqəblər» mövzusunda dissertasiyanı uğurla müdafiə edib.

Bundan sonraki illərdə A.Paşayev Bakıdakı 160 sayılı tədris ocağında, Xarici Dillər İnstitutunda, «Xəzər» Universitetində, Bakı Avropa liseyində, Nəsimi rayonundakı Texniki-humanitar liseydə əvəzçiliklə dərs deyib. Bu illər ərzində Aydın müəllim pedaqoji fəaliyyət göstərməklə yanaşı, elmi axtarışlarını da davam etdirib. Bunlar barədə bir qədər sonra...

Xalq şairi Nəbi Xəzrinin bir beytini yada salmaq zərurundayam: «Dərdlilər dünyada yarımpeyğəmbər, Dərdsizlər dünyada yarıminsandır». Aydın müəllim üçün həyat ağrı-acısız ötməyib: övlad itkisindən göynək ürəklə yaşayır, bəzən dərdlərdən silkinib çıxmaq üçün fikirlər dünyasına üz tutub...

Alim axtarışları, metodist uğurları

Onomastika Azərbaycan dilçiliyinin yeni şöbələrindəndir. Bu sahədə intensiv və sistemli araşdırmalar aparan filoloqlardan biri Aydın Paşayevdir. Onun elmi fəaliyyətində onomastika vahidlərinin tədqiqi xüsusi yer tutur. Alimin indiyə qədər çap olunmuş 15 kitabının 6-sı (hazırda 27 kitabının 13-ü-Tərtibçi) xüsusi adların araşdırılması mövzusunda. «Azərbaycan onomastikası» (M.Adilovla), «Azərbaycan dilində ləqəblər», «Xəmsə»də bəzi adların yazılışına dair», «Azərbaycan dili dərslərində xüsusi adların izahı», «Azərbaycan şəxs adları», «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri», «Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti» (B.Alimə ilə) adlı əsərlərin birlikdə ümumi həcmi təxminən 800 səhifədir (İndi isə 1598 səhifədir –Tərtibçi)¹.

¹ Sonrakı illərdə A.Paşayevin prof. M.Adilovla yazdığı «Azərbaycan onomastikası. İzahlı terminlər lüğəti» (Bakı, 2005), «Ümumi və xüsusi adların müqayisəli tədrisi məsələləri» (Bakı, 2005), “Bədii üslubda obrazlılığın ifadə imkanları” (E.Cəfərova ilə) (Bakı, 2006), “Nizami Gəncəvinin poetik adlar aləmi (Poetik antroponomika)” (Bakı, 2010,

Filologiya elmləri namizədi (hazırda filologiya elmləri doktoru-Tərtibçi) Aydın Paşayevin onomastika sahəsində araşdırmaları təkcə bunlar deyil. Respublika qəzet və jurnallarında 150-yə (hazırda 250-dən çox-Tərtibçi) yaxın elmi, elmi-publisistik və metodik məqaləsi nəşr olunmuş, bunlar müəllifin elmi marağ dairəsini əks etdirmişdir.

Aydın müəllimin bu əsərlərindən biri haqqında qısa məlumatla kifayətlənirik.

«Azərbaycan şəxs adları» monoqrafiyası öz tutumu və həcmi ilə diqqəti cəlb etmişdir. Dörd fəsildən ibarət əsərdə antroponimik vahidlər, əsas və köməkçi ad kateqoriyalarının sərhədləri, ləqəblərin təsnifatı, ləqəblərin leksik-semantik və qrammatik xüsusiyyətləri təsvir, tədqiq və təhlil olunmuşdur.

Bir latın aforizmi var: Name est Home. Yəni ad insanın mənəvi aləminin göstəricisidir. Odur ki, ta qədimlərdən insana ad qoyulması əslində ictimai-tarixi və mədəni-etik səciyyə daşıyıb. Oğuz ellərinin bilicisi Dədə Qorqud ad qoymaq kimi şərəfli bir vəzifəni yerinə yetirmiş. Adlar, şəxs adları «insanları bir-birindən fərqləndirməyə xidmət edir» fikrində filologiya elmləri namizədi (hazırda filologiya elmləri doktoru-Tərtibçi) Aydın Paşayev haqlıdır. «Şəxs adlarının tarixi xalqımızın dili və tarixi qədər qədimdir» fikrini vurğulayan müəllif ömrünün neçə ilini «zaman keçdikcə cəmiyyətin inkişafı ilə yanaşı zənginləşmiş, təkmilləşmiş, bəziləri sıradan çıxmış və həyatda baş verən ictimai-siyasi, iqtisadi, mədəni hadisələrlə əlaqədar olaraq

“Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti” (Bəşirova Alimə ilə) (Bakı, 2011), “Xəmsə”də işlənən xüsusi adların izahlı lüğəti (Poetik onomastikon)” (Bakı, 2013) kitabları da nəşr olunmuşdur.

2. Şərikli kitab və məqalələrlə birlikdə hazırda A.Paşayevin əsərlərinin ümumi həcmi 4880 səhifə kitab, 520 səhifə jurnal məqaləsi, 68 qəzet məqaləsi vardır. (Tərtibçi).

yananan adlar»ın tədqiqinə həsr etmişdir. Bu sahədə Aydın Paşayev təkcə özü deyil, həm də qızı Alimə Bəşirova da çalışmışdır. Ata ilə övladın birgə araşdırmalarının nəticəsi olaraq hazırlanmış şəxs adları lüğəti, özü də izahlı lüğət 300 nüsxə tirajla çapdan buraxılmışdır. 12 çap vərəqi həcmində olan əsərin elmi redaktoru Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü filologiya elmləri doktoru, professor A.Qurbanov, rəyçilər MAE-nın Əlyazmalar İnstitutunun direktor əvəzi, filologiya elmləri namizədi hazırda həmin institutun direktoru və filologiya elmləri doktoru – Tərtibçi) M.Adilov, Əlyazmalar İnstitutunun şöbə müdiri, filologiya elmləri doktoru M.Nağıyevdir.

Kitabın «Ön söz» hissəsində müəllif şəxs adlarının toplanılması və lüğət halına salınması sahəsində son 20-25 ildə görülmüş işlərə nəzər salmış, ayrı-ayrı soydaşların elmi-tədqiqat işlərinin dəyərini verməyə çalışmışdır. A.Paşayev şəxs adlarının yaranmasında fərd halında bütün xalqın iştirak etdiyini bildirir, haqlı olaraq ad yaradıcılığını xalq yaradıcılığı kimi dəyərləndirir.

10.437-dən çox şəxs adının siyahısı verilmiş lüğət iki hissədən ibarətdir. «Azərbaycan şəxs adları lüğəti» adlanan birinci hissəni mərhum müəllim-tədqiqatçı Alimə Bəşirova yazmışdır (onun sağlığında bir sıra elmi məqaləsi nəşr olunmuşdur). Kitabın ikinci – «Adların mənşəyi və izahı» adlanan ikinci hissədə 3869 kişi, 2008 qadın adının lüğəti mənasının izahı verilmişdir.

Aydın Paşayevin bu sahədəki elmi uğurlarından biri budur ki, o, «Azərbaycan dilində ləqəblər» adlı namizədlik dissertasiyasında, «Azərbaycanda şəxs adları», «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri» adlı monoqrafiyalarında türkologiyada, o cümlədən Azərbaycan dilşünaslığının bu sahəsində ilkin olaraq sübut etmişdir ki, qədim türk ad sistemi dünyanın bir çox xalqlarında, elə ərəb və rus ad sistemlərinin formalaşmasında əhəmiyyətli rol oyna-

mişdir. Odur ki, müəllif bir sıra adların izahına məhz bu mövqedən yanaşmışdır. Əsərin müsbət və dəyərli tərəflərindən biri budur ki, adların bir qisminin variantlarının izahı verilmiş, bunların variant olması lüğətdə müvafiq işarə ilə nəzərə çarpdırılmışdır. Bu da lüğətin müsbət tərəflərindəndir. Dilimizdə eyni əsaslı kişi və qadın adları, eləcə də onların müxtəlif variantları vardır. Bunların izahının fərqləndirilməsi, müəyyən dolaşılığa səbəb olmaması üçün müəllif bunları aşağıdakı şəkildə verməyi məqsədmüvafiq saymışdır: Cəlaləddin // Calaləddin; Cəbrayıl // Cəbrail; Coşqun // Coşğun və s.

Azərbaycan əlifbası üzrə tərtib olunmuş kişi və qadın adlarının toplanması, elmi prinsiplər əsasında siyahısının tutulması nə qədər çətin zəhmət tələb edən bir fəaliyyətdirsə, bunların alman, çin, ərəb və ya yəhudi, yunan və s. mənşəli olması məsələlərinin araşdırılması bir o qədər şərəfli və nəzəri hazırlıq tələb edən bir tədqiqat növüdür. A.Paşayev adların mənşəyini göstərmiş, onların izahında izahlı lüğət tərtibinə verilən filoloji tələblərə əməl etməyə çalışıb nail olmuşdur. Məsələn: Afərşad (f.t.) – yaradandan törəyən; Günəş övladı; Alparslan –igid aslan, cəsur döyüşçü, cəngavər; Elxan, Elxanə –elin xanı, elin başçısı; əyalət hökmdarı və s.

Kitab-lüğətin sonunda Azərbaycan şəxs adları haqqında yazılmış monoqrafiya və lüğətlərin siyahısı verilmişdir. Həmçinin Aydın Məmməd oğlu Paşayev barədə bioqrafik məlumat, çap olunmuş əsərlərinin adları dərc edilmişdir. Çoxillik elmi-tədqiqat işinin məhsulu olan lüğət Azərbaycan dilşünaslığında bu sahədəki boşluğu doldurmaq baxımından dəyərli vəsaitdir.

Aydın müəllimin adları qeyd edilmiş əsərləri ilə yanaşı hələ neçə əsəri çapını gözləyir: «Onomastika terminləri lüğəti»¹ (500 səh. M.Adilovla), «**Xəmsə**»də işlənən poetik

¹. Bu əsər 2005-ci ildə çap olunmuşdur (Tərtibçi).

adların izahlı lüğəti» (422 səh.)², «Nizaminin poetik adlar aləmi» (250 səh.)³ və s.

Bu irihəcmli əsərlər, ümumi sayı 100-dən (indi 250-dən – Tərtibçi) çox olan elmi-metodik və elmi-nəzəri məqalələr onun elmi təfəkkürünün məhsullarıdır. Aydın Paşayev həm də şeirlər müəllifidir, oçerkləri nəşr olunub. Bunlar onun yaradıcı təxəyyülünün ifadələridir.

Aydın Paşayev Azərbaycan təhsilinin uğurlarında bir metodist kimi payı olan soydaşlarımızdandır. Üstəlik məktəblərimizdə çalışan qabaqcıl müəllimlərin tədris sisteminə dəki müsbət faktları diqqətlə öyrənib ümumiləşdirən və geniş təbliğ edən əsl təhsil işçisidir.

O, təkcə elmi, elmi-metodik məqalələr müəllifi deyil. Azərbaycan mətbuatında pedaqoji təmayüllü yazarlar var. Onların bəzisi qapıdan qovulanda bacadan təpilir. Zorla beş-on bioqrafik fakt toplayıb yazdıqlarında qabaqcıl təcrübənin ümumiləşdirilməsindən əsər-ələmət belə olmur. Cümləsi məzmunuz, fikirləri məhz dayaz olanların fonunda pedaqoji fəaliyyətin özəlliklərini, ayrı-ayrı alim-pedaqoqların, orta məktəb müəllimlərinin, təhsil işçilərinin müxtəlif taleli həyat yollarını, elmi əsərlərinin dəyərini, təcrübələrindəki qabaqcıllıq elementlərini orijinal formalarda, diqqəti cəlb edən elmi-publisistik üslubda təsvir, təqdim və təhlil etmək hər yazara, jurnalistə nəşib olmur. Əslində bu, ilahi payıdır və ulu Yaradan bu keyfiyyəti sevimli bəndələrinə bəxş edir. Həyatı zəhmət dünyasının fəziləti ilə naxışlanmış, ömrü ağrı-acılarla ərş-ağac olan Aydın Məmməd oğlu belə qələm sahiblərindəndir.

«Hüquqi ədəbiyyat» nəşriyyatının 2001-ci ildə çapdan buraxdığı «Qabaqcıl təcrübə-gələcəyə aparən yol» kitabı Azərbaycan təhsili salnaməsini araşdırənlar üçün faydalı

2. Bu əsər 2013-cü ildə çap olunmuşdur (Tərtibçi).

3. Bu əsər 2010-cu ildə çap olunmuşdur (Tərtibçi).

mənbə sayıla bilər. Belə ki, kitaba Azərbaycan elmində öz uğuru və nailiyyətləri olan filoloq alimlər (professor Musa Adilov, professor Tofiq Əhmədov), tanınmış dil-ədəbiyyat müəllimləri Vaqif Əliyev, Afət Əhmədova, Xınalı Cəfərova, Natiqə Rüstəмова, Gülcəhan Məmmədova, məktəb direktoru Faina Ələkbərova və başqaları barədə bioqrafik məlumatlarla səciyyələnən, tədris sistemlərinin öyrənilməyə layiq tərəflərini əks etdirən məqalələr daxil edilmişdir. Aydın Paşayev qələm məhsullarının qəhrəmanlarını təkcə pedaqoji fəaliyyəti zamanı təsvir etmir. O, səbirlə, tələsmədən müəllimlərin həyat yolunu öyrənir, ona kollektivdə, ailədə, cəmiyyətdə olan münasibəti aşkara çıxarır. Pedaqoji oçerkin qəhrəmanı bütöv şəkildə: şəxsiyyəti, elmi və pedaqoji fəaliyyəti ilə vəhdətdə təqdim, təsvir edilir. Məsələn, «Müəllimlər müəllimi Qismət xanım» adlı məqalədə oxuyuruq: «Qismət xanım işlədiyi məktəbin pedaqoji kollektivi arasında təkcə savadlı və təcrübəli müəllim kimi deyil, eyni zamanda xeyirxah, mehriban, səmimi, qayğıkeş bir qadın kimi də böyük nüfuza malikdir. ... Qismət xanıma dərslər demədiyi şagirdlər də böyük hörmət bəsləyirlər... Bunu Qismət özü, öz xasiyyəti, öz peşəsinə olan vurğunluğu ilə yaratmışdır...»

Aydın Paşayev müəllim ömrünü həyat dənizində üzən yelkənsiz insan qayıqlarına səadət və xoşbəxtlik yolunu göstərən mayağa bənzədir». O mayak-müəllim neçə-neçə ömür yoluna işıq saçmış, övladlarımızın bilik qazanmaları, tərbiyəli, sağlam və gümrah böyümələri üçün öz işığıngərgin, gözlə görünməyən əməyini əsirgəməmiş və bundan sonra da əsirgəməyəcəkdir. Bəlkə, elə buna görədir ki, müəllimlik peşəsi bütün dövrlərdə müqəddəs peşə hesab edilmişdir. Tarixin inkişafına müsbət təsir göstərən dahilər də, nəhəng elmi kəşflər edən alimlər də, öz xalqını, ədəbiyyat və mədəniyyətini dünyada tanıdan sənətkarlar da,

vətəni yolunda canlarından keçən qəhrəmanlar da, ilk növbədə, öz müəllimlərinə minnətdar olmalıdırlar».

Bu sətirlər həyatı zəhmətilə naxışlanan bir müəllim-metodistin, mənəvi sərvəti, fikir dünyası olan bir alimin qələmindən süzülüb. O, həyat yollarında ailəsinin qayğısına arxalanıb; Səyyarə xanım onun üçün iş şəraiti yaradıb. Övladları Afiq və Təranə İqtisadiyyat Universitetinin, Elçin İnşaat Mühəndisləri Universitetinin məzunlarıdır. ADU-nun dissertantı olmuş qızı Alimə xarici dil müəllimi idi və elmi məqalələri ilə ümid verirdi. Fəqət... Allah ona rəhmət eləsin. Və şeirlərinin birində özünü «mərd ərlərin qulu, şair deyil, amma qəlbi dolu» deyər təqdim edən, yolu haqqın yolu olan Aydın müəllim nəvələrinin –Ümid, Turanə, Günay, Fərid, Qızlar və Ülvinin boylarına baxıb sevinir, arzularının onların əməllərində çiçək açacağına inamla yaşayır.¹ «Ümid, Həzrət Məhəmmədin hədisinə görə, Allahın öz hümmətinə mərhəmətidir. Ümid olmasaydı, nə ana öz körpəsini əmizdirərdi, nə də bir adam torpağa bir ağac basdırardı»...

Aydın Paşayev haqqında yuxarıdakı qələm məhsulum 2004-cü ilin 13-19 fevral tarixli «Azərbaycan müəllimi»ndə dərc olunmuşdu. Ondan sonra filoloq alimin «Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti» adlı kitabı (A.Bəşirova ilə) haqqında yazı hazırladım. Bakı PKİ və YHI-nin Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədris-metodika kabinetinin müdiri Bəybalı Abbaslının əruz vəznə ilə bağlı metodik vəsaiti haqqında birgə resenziya çap etdirdik. Və ötən bu az müddətdə onunla ünsiyyət-əməkdaşlıq, müxtəlif tədbirlərdə birgə iştirak etməmiş onu daha yaxından tanımağa imkan verdi.

Və günlərin birində Aydın müəllimə öz həyatına nəzər salıb ötnələri, ağırlı-acılı dünyada yaşantılarını qələ-

¹ Nəvələri Ümid, Turanə, Günay və Fərid müxtəlif ali məktəbləri qurtarmış, Qızlar və Ülvi isə tələbədirlər. (Tərtibçi).

mə almasını təklif etdim. Həyatındakı düyünlü, dərdli, ələmli məqamlar haqqında az-çox məlumatım vardı.

Özü boyda dərdi yumruq boyda ürəyində yaşadaraq yaşamaq özü də böyüklük, dözümlü, diqqət tələb edir. Deyilən vaxtdan bir gün belə ötmədi. Xəbər verdilər ki, Aydın müəllim saat 22-də həmişə görüşdüyümüz yerə gələcək. Axşam da olsa belə sözünə dəqiq çıxıb yazdıqlarını razılaşdığımız gün çatdırdı.

Qəlb sızıltılarını, ürək döyüntülərini əks etdirən 10 səhifəlik qeydləri bir müddət sonra nəzərdən keçirib bildim.

Aydın Paşayevin sətirlərindən:

«Dindar kəndli ailəsində anadan olduğum və gözümlü açandan atam Məşədi Məmməd, anam Asiya, nənələrim Məşədi Cahan və xalq arasında «el anası» adlanan Səbiyyə, babam Kərbəlayı Təyyarı namaz qılan, oruc tutan, «Quran»ı oxuyan görmüşdüm. Həyatda halallıqla yaşayan insanlar mühitində boya-başa çatmışam. Uşaq vaxtlarımdan zəhmətə bağlanmışam. Bakıda fəhlə işləyə-işləyə indiki APU-nun Azərbaycan dili və ədəbiyyat fakültəsinin axşam şöbəsində ali təhsil alanda da tez-tez kəndə gedər və qoca ata-anama ev işlərində kömək edərdim».

Sakit təbiətə və möhkəm iradəyə malik olan Aydın Paşayev həddindən artıq dözümlüdür. O, sanki düşdüyü çətinliklərdən yeni güc və enerji alır, çəkdiyi bütün əzab və əziyyətlərə mərdliklə sinə gərməyi bacarır, düşdüyü mürəkkəb şəraiti özü üçün aydınlaşdırıncaya qədər sakitləşmir. O insanpərvər və xeyirxahdır, tanıdığı və tanımadığı insanlara təmənnəsiz kömək etməyi bacarır. Heç kimin arxasınca danışmağı, qeybət etməyi xoşlamayan Aydın müəllim başqasına maddi və mənəvi kömək etməkdən böyük həzz alır. Tamahkarlıq və xəsislikdən, tamahkar və

xəsis insanlardan xoşu gəlmir. Başqasının nöqsanlarını üzlərinə söyləməkdən çəkinmədiyi üçün həyatda tez-tez uğursuzluqlarla rastlaşır.

Zəhmətlə, halallıqla yaşamağı xoşladığı, əliəyriliyə, rüşvətxorluğa, yalançılara, bir «malades» üçün öz çiyin yoldaşlarını satanlara, haqsızlıqlara nifrət bəslədiyi üçün çox vaxt onların təsirinə məruz qalır. Lakin heç vaxt ruhdan düşmür, bununla əlaqədar qarşılaşdığı çətinliklərdən mənəvi zövq alır. Çox sadə və ürəyiaçıq olduğu üçün bəzən başqaları tərəfindən aldadılır. Buna da təəssüflənmiş, çünki o, bəzi canlılar kimi hər fəsildə bir rəngə düşməyi bacarmır. Axı, bu yaşda xarakteri dəyişmək qeyri-mümkündür.

Aydın Paşayevin sətirlərindən:

... Kəlbəhüseynli kəndinin, mənsub olduğum nəslin, tayfa və ailə üzvlərinin savadlanmasında, ali təhsil olmasında öz maddi və mənəvi yardımımı əsirgəməmişəm. Həmyerlilərimin bütün xeyir və şərində yaxından iştirak etməyi özümün mənəvi borcum hesab edirəm. Ancaq təəssüf doğuran işgəncələri, arxadan vurulan zərbələri uzun illər çörək verdim, ali təhsil, ev-eşik, vəzifə sahibləri etdiyim adamlardan görmüşəm.

Etdiyi yaxşılıqların müqabilində xəyanətlərlə rastlaşmağın nə qədər ağır olduğunu heç kim duya bilməz. Bəlkə, bu da bir tale yazısıdır...

Müdrilər deyiblər: «İlahi, məni dostlarımdan qoru, düşmənlərimlə özüm bacararam». Mənsə düşünürəm: «İlahi, məni mənəvi cəhətdən kor olan, insanlıq keyfiyyətini itirən, öz nəslinə, qardaş və bacılarına düşmən kəsilən, mələk cildinə girmiş iblis xislətli qan qohumlarından qoru, düşmənlərimlə özüm bacararam.»

Yaxşı olar ki, hər hansı bir şəxs düşünülmüş şəkildə başqa bir şəxsə pislilik etmək istəyəndə, ilk növbədə, özünün onun yerində, övladlarını isə onun övladlarının yerində hiss etsin. Çünki insanın etdiyi pisliliklər də qızıl kimidir, heç vaxt paslanmır, çürümür. Bu pisliliklər özünün də olmasa, övladlarının, nəvə-nəticəsinin qarşısına çıxmalıdır.

Taleyin çox gözlənilməz işləri olur. Tanrı da bəzən qəlbində həmişə Allaha inanan, haram yeməyən, heç vaxt ədalətsizlik etməyən, hamıya yaxşılıq etməyə çalışan və s. müsbət keyfiyyətlərə malik olan insanları daha tez-tez imtahana çəkir. Bu baxımdan şəxsi həyatım o qədər də fərəhli olmamışdır. Ömrümün 12 ilini fəhlə işləmiş, gündüzlər daş daşmış, beton tökmüş, döşəmə vurmuş, axşamlar isə ali təhsil almışam. Kənddən 5 manat pul, 4-5 təndir çörəyi, bir banka şor və əynimdəki paltarlarla çıxmışam. İşləyib-oxuduğum illərdə yarıac, yarıtox yaşasam da, fiziki yorğunluqdan, yuxusuz gecələrdən də mənəvi zövq almış, çox gərgin, ağır, çətin, lakin olduqca şərəfli həyat yaşamışam.

Sıravı fəhləlikdən müəllimliyə, direktor müavinliyinə, məktəb direktorluğuna, alimliyə qədər yol keçmişəm. 4 ali təhsilli övlad böyütdüm. Onları ev-eşik sahibi etdik, baba oldum. Övlad qayğılarına nəvə qayğıları da əlavə olundu. Bunlarla bərabər, bacı və vaxtsiz dünyasını dəyişən qardaşıma və digər qohumlarıma da maddi və mənəvi dayaq oldum.

Həyatda müxtəlif çətinliklərlə rastlaşsam da, 1999-cu ilə qədərki ömrümü indi ən xoşbəxt həyat adlandırırım. Ailəmə yönələn bəd əməllərin nəticəsində ölüm yatağından xilas olsam da, böyük oğlum Afiq xəstələndi. O vaxtdan indiyə qədər Sankt-Peterburq şəhərində xəstəxana şəraitində müalicə olunur. Dərd dərd gətirər, deyiblər. İngilis dili müəllimi işləyən, indiki BDU-nun Ümumi dilçilik kafedrasının dissertantı olan qızım Alimənin xəstələnməsi isə məni daha çıxılmaz vəziyyətə saldı. Sevimli qızımın ölüm xəbərini 11

ay ürəyimdə saxlayanda, bu barədə heç kimə bir söz deməyəndə, şagirdlərə dərs deyəndə də, müəllimlərə mühazirə oxuyanda da, hətta elmi və metodik əsərlər üzərində işləyəndə də bu acı xəbər yadımdan çıxmamışdır. Əziz övladımın günü-gündən solmaqda olan çöhrəsi gözlərimin önündən çəkilməmiş, sətirlərin arasından üzümə baxmışdır».

Müəllif qeydləri:

«Aydın» adının leksik mənası «ışığı» anlayışı ilə əlaqədardır. Buna görə də Aydın müəllim çox yaxşı bilir ki, işıq olan yerdə kölgə də olmalıdır. Ömrü boyu paxıllar, gözügötürməyənlər qara kölgə kimi həm şəxsi həyatında, həm də pedaqoji və elmi fəaliyyətində onu izləyirlər. O, əvvəllər buna görə çox təəssüflənsə də, hətta 4-5 ilə qədər elmi yaradıcılıqdan uzaqlaşsa da, səhv etdiyini sonralar başa düşdü. Dərk etdi ki, axı gecə ilə gündüz, yay ilə qış, yaxşı ilə pis, şirin ilə acı, məhəbbət ilə nifrət və s. doğma qardaşdır, onların birini digərsiz təsəvvür etmək olmaz. Bəli, əsil həyat elə enişli-yoxuşlu, acılı-şirinli olmalıdır. O, çox gözəl bilirdi ki, filologiya elmləri doktoru və ya akademik olmaq heç də Azərbaycan elmini qiymətləndirən, onun beşiyi başında durub həmin elmi inkişaf etdirən həqiqi vətəndaş alim olmaq deyildir. Bir nəslin, rayonun və ya regionun alimi olmaqdan, namizəd olub məşğul olduğu elm sahəsinə aid tədqiqatlar aparın, maddi imkanı daxilində çap olunan adı müəllim-vətəndaş olmaq daha yaxşıdır.

Bu arzu ilə yaşayıb-yaradan həm Azərbaycan dili və ədəbiyyatının tədris məsələsinə, savadlı və təcrübəli müəllimlərin qabaqcıl təcrübələrinin öyrənilməsinə, həm də Azərbaycan antroponimikasına aid məqalə və kitablar çap etdirən, metodik və elmi yaradıcılığı ilə yaxından tanış olduğumuz Aydın müəllim bütün çətinliklərə baxmayaraq,

mənali bir ömür yaşayır və işləyir. Bununla bərabər, o elmi yaradıcılığını pedaqoji fəaliyyəti ilə əlaqələndirməyə çalışır. O, Azərbaycan dili dərslərində ümumi və xüsusi sözlərin tədrisi məsələlərinə, onların fonetik, leksik və qrammatik xüsusiyyətlərinə, fonetik, leksik və qrammatik normaların ümumi və xüsusi sözlərdə necə əks olunmasına, ədəbiyyat dərslərində isə obraz adlarının surətin xarakteri, əmək fəaliyyəti, xarici görünüşü və s. ilə əlaqədar poetik yükə malik olmasına xüsusi diqqət yetirir. Onun müəllimlər üçün yazdığı bir çox məqalələrində və çapa hazır olan «Ümumi və xüsusi sözlərin müqayisəli tədrisi məsələləri»¹ adlı metodik vəsaitində ümumi və xüsusi sözlərin fonetik, leksik, morfoloji və sintaktik xüsusiyyətləri müqayisəli şəkildə zəngin nümunələr əsasında geniş təhlil olunmuş, onların oxşar və fərqli cəhətləri şərh edilmişdir. Əminik ki, bu kitab da onun digər kitabları kimi müəllimlər tərəfindən rəğbətlə qarşılanacaqdır.

Aydın Paşayev elmi yaradıcılığında bədii ədəbiyyatda işlənən poetik antroponimlərin sisteməlik şəkildə tədqiqinə xüsusi səy göstərir. Düzdür, poetik antroponimlərin tədqiqinə aid çox yazılmışdır. Lakin antroponimikanın ən maraqlı və mürəkkəb bölməsi olan poetik antroponimlər bu vaxta qədər ardıcıl və sistemlə geniş tədqiq olunmamışdır. Buna görə də Aydın müəllimin antroponimlər haqqında yazdığı məqalələrin, demək olar ki, yarısı məhz poetik antroponimlərə həsr olunmuşdur. O, dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin anadan olmasının 840 illik yubileyi münasibətilə (1981-ci il) iki iri həcmli əsər yazmışdır.

Bu əsərlərdən birincisi «**Nizami Gəncəvinin poetik adlar aləmi**» adlanır², lakin o vaxtdan dəfələrlə plana salınmış, nəşri isə bu vaxta qədər baş tutmamışdır. Adından da göründüyü kimi, burada bütün dövrlərdə təkcə Azərbaycan

¹ Müəllifin bu kitabı 2005-ci ildə nəşr olunmuşdur (Tərtibçi).

² Monoqrafiya 2010-cu ildə nəşr olunmuşdur (Tərtibçi).

deyil, bütün Şərqi ən qüdrətli söz ustası olan N.Gəncəvinin əsərlərində işlənən şəxs adları tədqiq edilmişdir. Bu əsər haqqında vaxtilə mərhum filologiya elmlər doktoru, professor Əkbər Ağayev və tanınmış nizamişünas alim, filologiya elmlər doktoru, professor Azadə Rüstəmzadə müsbət rəy yazmışlar. Hətta müəllifə məsləhət görülmüşdür ki, bu sahədə tədqiqatlarını davam etdirsin. Mərhum professor Əkbər Ağayev isə həmin rəyin əlyazmasını yadigar olaraq müəllifə bağışlamışdır. Aydın müəllim bu əlyazmanı əziz bir xatirə kimi qoruyub saxlayır.

Aydın Paşayevin sətirlərindən:

«...Bədii əsərlərdə şəxs adlarından tək-cə obraz adları kimi istifadə edilmir. Şəxs adlarından eyni zamanda məcazlar kimi də istifadə olunmaqdadır. Tədqiqata Nizami poetik adlarının cəlb edilməsi də təsadüfi deyildir. Nizaminin yaradıcılığında şəxs adları çox və rəngarəngdir. Şairin əsərlərində olan obraz adları o dövrdə bütün şərq ölkələrində geniş yayılmaqla bərabər, bədii əsərlərdə də obrazlar haqqında müəyyən məlumat verən, «danışan» adlardır. Obraz adları eyni zamanda həm mənşəyinə və yaşadıkları dövrlərə, həm də real, əfsanəvi, tarixi şəxsiyyət və s. olmasına görə də çox rəngarəngdir.

«Məcəzi antroponimlər» yeni termindir, Azərbaycan ədəbiyyatında ümumi sözlər əsasında məcazlar geniş tədqiq olunmuşdur. Lakin xüsusi adların məcaz kimi işlənməsi haqqında isə demək olar ki, heç nə yazılmamışdır.»

Müəllif araşdırmasından:

Aydın Paşayevin elmi yaradıcılıq diapazonu çox genişdir. Onun Azərbaycan onomastikası haqqında düşüncələri tükənməzdir. O, gələcək yaradıcılığı və arzuları haqqında deyir:

-Türk onomastikasını geniş öyrənmək üçün Çin və Amerika hindularının dillərini bilmək vacibdir. Çünki qədim türklərin tarixi Çin tarixi ilə sıx bağlı olmuşdur. Mən əminəm ki, Çin mənbələrində qədim türk tarixi və onomastik vahidləri haqqında zəngin nümunələr mövcuddur. Slavyan Universitetində Çin dilinin öyrədilməsi ümid verir ki, gələcəkdə bu sahə də tədqiqatçıların diqqətini cəlb edəcəkdir.

Faktlar göstərir ki, Amerika hindularının dili də türk dillərinə yaxındır. Hətta vaxtilə «Elm və həyat» jurnalında bununla əlaqədar yazılar da verilmişdir. Yeddi min il bundan qabaq Nuhun tufanı baş verməzdən əvvəl bütün qitələr bütöv halında idi. Tufandan sonra Yer kürəsi parçalanmış, digər qitələr kimi Amerika qitəsi də indiki vəziyyətə düşmüşdür. Amerikada yaşayan azərbaycanlıların dediklərinə görə, müasir hinduların canlı danışığında (onların yazısı, yazılı ədəbiyyatı, mətbuatı, milli məktəbləri yoxdur) çoxlu türk mənşəli sözlərə təsadüf olunur. Əlbəttə ki, bunları üzə çıxarmaq gələcək tədqiqatçıların işidir...

Aydın Paşayevin sətirlərindən:

– Son illərdə türk mənşəli beynəlmiləl onomastik vahidlər üzərində işləyirəm. Artıq bu mövzuda yazdığım məqaləni çap üçün təqdim etmişəm və tədqiqatları davam etdirirəm.¹

Allah ömür versə, onomastika haqqında düşündüklərimin ondan birini qələmə ala bilsəydim, özümü xoşbəxt sanardım. Onomastika elə bir dəryadır ki, onun sahilində gəzisməklə kifayətlənmək olmaz, onun dərinliklərinə üzmək və dibinə baş vurmaq lazımdır. Çox təəssüf ki, hazırda bu sahədə yazanların çoxunun yaradıcılıq şlalələri də qurumaqda olan bulağa dönmüşdür. Acınacaqlı haldır ki, kimisə

¹ Müəllif bu mövzuda artıq 10 məqalə çap etdirmişdir (Tərtibci).

tez alim etmək xatirinə tapdanmış mövzular verilir, deyilmiş fikirlər İran saqqızına çevrilir.

Hər bir dövlətin müstəqil sərəhədi, dili və s. olduğu halda, hər hansı elmin, o cümlədən onomastikanın da sərəhədi yoxdur. Hansı dildə meydana gəlməsindən asılı olmayaraq həqiqi elm beynəlmiləl xarakter daşıyır. Onları dərinləndən öyrənmək, Azərbaycan elminə tətbiq etmək və onu daha da inkişaf etdirmək lazımdır. Elmi millətçilik, regionluq çərçivəsinə sığışdırmaq olmaz.

Rus onomastikası dünyada ən yüksək səviyyədə inkişaf etmiş onomastikadır. Onun bir çox işlənmiş problemlərindən bəhrələnmək və Azərbaycan onomastikasını daha da inkişaf etdirmək yaxşı olardı. 1990-cı ilə qədər hər il yayda 30-40 gün Moskva və Leninqradın elmi kitabxanalarında işləmək, müxtəlif (Tbilisi, Alma-Ata, Aşqabad, Daşkənd və b.) şəhərlərdə təşkil olunan elmi-praktik konfranslarda iştirak etmək, görkəmli alimlərlə ünsiyyətdə olmaq şəxsən mənə çox şey öyrətməmişdir. Hazırda Bakıdan kənara çıxmayan, dünya, xüsusən rus onomastikası ilə tanış olmayan alimlərimiz də vardır. Rus onomastikasının təsirinə düşdüyümə görə mənə ittiham edənlər unudurlar ki, rus dilində olan əsərləri Azərbaycan dilinə çevirib onu orijinal əsər kimi Azərbaycan elminə sırmaqdansa, onun onomastikasında həll olunan mübahisəli məsələlərini öyrənib milli nümunələr əsasında Azərbaycan onomastikasına tətbiq etmək daha çox faydalıdır. Əgər belə olmasa, Azərbaycan dilçiliyinin ən mürəkkəb şöbələrindən olan onomastikanı elmi əsaslarla hərtərəfli tədqiq etmək qeyri-mümkündür.

Beləcə bir insan, müəllim, alim, ata, qardaş ömrünə birgə nəzər saldım. Daha doğrusu, 67 (*hazırda 75 - Tərtibçi*) illik bir ömrün ayrı-ayrı məqamı haqqında qeydləri oxuculara təqdim etdim. Jurnalist, publisist, yazıçı sadəcə olaraq görüb bildiklərini, eşidib öyrəndiklərini qələmə alandır. Mahiyyət,

məna, məzmun fakt və hadisələrdən doğur, kiminsə düşüncə və mülahizələrində üzə çıxır, ictimai dəyər kəsb edir.

Kitab çapa hazırlanarkən onun E.Cəfərova ilə birlikdə hazırladığı «Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi yolları» metodik vəsaiti işıq üzü gördü. Deməli, həyat davam edir, deməli, insan yaratmaq istəyindən doymur.

Deyirlər ki, söz özündə böyük təsir gücü və enerji saxlayır. İnsan ağzından çıxan, səhifələrdə naxışlanıb, sıralanan sətirlər müəllifinin iç dünyasını, daxili aləmini əks etdirən bir vasitədir, qəlb aynasıdır. Aydın müəllim hələ cavanlıq illərində qələmə aldığı misralar onun həyat qayəsi, bir insan kimi duyğu və istəyi haqqında təsəvvür yaradır;

Demirəm ki, Günəş olub göydə yanım,
Yerdəkilər alovumdan isinsinlər.
Demirəm ki, Xəzər olub dalğalanım,
Sahilimdə səhər-axşam gəzinsinlər.
İstərəm ki, bulaq olum, adi bulaq
Özüm axım, özüm baxım,
Özüm seçim yolumu da.
Mən axdıqca
Gözəlliyə qərq eləyim
Sağımı da, solumu da.

Şamxəlil Hətəm oğlu Məmmədov
«Tədrisin estetikası» kitabı. Bakı, 2005

ÖMÜR YOLUMDA İZİ QALAN İNSAN

Hər bir insanın yaşadığı illər onun ömür yolunun pillələridir. Bu pillələrlə irəliləyərkən müxtəlif xarakterli insanlarla rastlaşırsan. Bunların içərisində elələri olur ki, sənin ömür yolunda əbədi iz qoyurlar. Belə izləri, istəsən də heç vaxt ömür yolundan silə bilməzsən. Mənim ömür yolumda əbədi izi olan insanlar çoxdur. Atam, anam, müəllimlərim, həyat yoldaşım, övladlarım...

Sənətimlə, işimlə əlaqədar ömür yolumda izi olan insanlar da var, yəni məni bir müəllim kimi tanıyan və tanıdan insanlar. Belə insanlardan biri haqqında söz açmaq istəyirəm. Bakı Pedaqoji Kadrların İxtisasartırma və Yenidən hazırlanma İnstitutunun metodisti, filologiya elmləri namizədi (hazırda Azərbaycan dili və ədəbiyyatı kafedrasının müdiri, filologiya elmləri doktoru, professor-Tərtibçi) Aydın Paşayev haqqında. 1995-96-cı tədris ili idi. BPKİYİ tərəfindən Yasamal rayonunun məktəblərində Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənlərinin tədrisi vəziyyəti öyrənilirdi. Metodist Aydın Paşayev rayonumuzun Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimləri ilə görüşlər keçirir, metodiki söhbətlər aparır, məktəblərdə müəllimlərin dərslərini dinləyir və müzakirələrdə iştirak edirdi.

Bir gün növbə bizim məktəbə çatdı. Məktəbimizin direktoru Rəfiqə xanım Babayeva və Aydın Paşayev VI sinfə daxil oldular. Aydın müəllim Rəfiqə xanımla iki dərşimdə iştirak etdi. Məktəbimizin başqa müəllimlərinin də dərslərində oldu. Dinlənən dərslər müzakirə olundu. Aydın müəllim razılığını bildirərək getdi.

Rayonumuzda Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənlərinin tədrisi vəziyyəti ilə əlaqədar yoxlama başa çatdı. «Azərbaycan müəllimi» qəzetində Aydın Paşayevin və o dövrdə Yasamal Rayon Təhsil Şöbəsinin metodkabinet müdiri olan Qənirə xanım Sultanovanın birgə imzası ilə

rayonumuzda Azərbaycan dili və ədəbiyyat fənlərinin tədrisi vəziyyəti ilə əlaqədar məqalə dərc olundu. Həmin məqalədə bizim məktəbin adı da qeyd olunmuş, dinlənilmiş dərslər barədə məlumat verilmişdi.

Aradan bir müddət keçmişdi. «Azərbaycan müəllimi» qəzetinin 21 may 1996-cı il tarixli nömrəsində Aydın Paşayevin «Məsuliyyət əsas şərtidir» adlı məqaləsi dərc olundu. Bu, mənim müəllimlik fəaliyyətimdə iş təcrübəm haqqında yazılmış ilk məqalə idi. Aydın müəllim mənim dərslərdən aldığı təəssüratı oxucularla bölüşmüş, dinlədiyi dərsi təhlil edərək məni qabaqcıl bir müəllim kimi pədaqoji ictimaiyyətə təqdim etmişdi. Bu təqdimat çox uğurlu oldu. Ömür yolunda iz qoyan bu insan sonralar dəfələrlə mənim «açıq dərs»lərimdə iştirak etmiş, istər mətbuatda, istər televiziya da öz ürək sözlərini böyük səmimiyyətlə ifadə etmişdir.

Bu müddət ərzində mən Aydın müəllimi səmimi bir insan, qayğıkeş metodist, savadlı müəllim kimi tanımışam. Onun müəllimlərlə səmimi münasibəti, əsl pədaqoqa xas olan təmkinini, daxili mədəniyyəti Aydın müəllimi Bakı şəhərinin Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimlərinə bir insan kimi sevdirə bilmişdir.

Pədaqoji mətbuatda ilk dəfə mənim iş təcrübəm haqqında məqalə yazan və ilk dəfə «Qabaqcıl təcrübə- gələcəyə aparan yol» adlı kitabında pədaqoji fəaliyyətimə yüksək qiymət verən hörmətli Aydın Paşayev olmuşdur.

Filologiya elmləri namizədi (hazırda filologiya elmləri doktoru-Tərtibçi) Aydın Paşayev ömrünün 66-cı (hazırda 75-ci-Tərtibçi) ilini yaşayır. Onun həyat yolu zəhmət və əməklə başlayıb. Zavod fəhləliyindən ali məktəbə uzanan yol heç də rahat olmayıb. Ali təhsili başa vurandan sonra A.Paşayev müəllim kimi çalışmış, orta məktəb direktoru işləmişdir. Özündə olan elmə, axtarışa həvəsinin təsiri ilə filologiya sahəsində tədqiqatlara başlayıb. Azərbaycan şəxs adları, onomastika, lüğətçilik istiqamətlərində dəyərli araş-

dırmaları məqalə və kitablar şəklində işıq üzü görüb, oxucu auditoriyası qazanıb. Elmilik, praktik faktlara əsaslanma, fikir dərinliyi, aydınlıq və məntiqilik Aydın müəllimin elmi-nəzəri, elmi-metodik və publisistik yazılarının məziyyətlərindəndir.

Şair deyib: Dərdlilər dünyada yarımpeyğəmbər, dərdsizlər dünyada yarıminsandır. Aydın Paşayev bir ata kimi övlad uğuruna sevinib, övlad dərdinə sinə gərib. Yaşayır, axtarır, öyrətmək üçün öyrənir.

Qoy hər bir insanın ömür yolunda onun qarşısına çıxan adamlar yaxşı adamlar olsun, qədəmləri uğurlu olsun. Aydın müəllim kimi pedaqoqların təhsilimizin inkişafında rolu böyükdür, danılmazdır. Belə adamları sağlığında qiymətləndirmək lazımdır. Cabir Novruz demişkən:

Sağlığında qiymət verin insanlara,
Sağlığında yaxşı deyin yaxşılara...

Azərbaycan təhsili üçüncü minilliyin əvvəllərində dünya təhsili səviyyəsinə qovuşmaqdadır. Bu çətin yolun ağırlığı pedaqoji ictimaiyyətin hər bir üzvünün, eləcə də Aydın müəllim kimi alim-metodistlərin çiyinlərindədir.

Mələhət Həsənova,
*Bakı şəhəri Yasamal rayonundakı 199 (hazırda 150-
Tərtibçi) saylı orta məktəbin
Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi, əməkdar müəllim
«Azərbaycan müəllimi» qəzeti. 3 iyun 2005-ci il*

Aydın Paşayev kimi...

Aydın Paşayevi nə vaxtdan tanıyıram? Çətinlik çəkdim: Alimin nə yaşı bəlli olur, nə də oxucuları ilə görüşünün tarixi. Qəribə gəlməsin-həqiqətdir. Mən onu deyərdim ki, Aydın Məmməd oğlu Paşayevi mətbuat səhifələrindən və kitablarından tanıyıram. 70-ci illərin ilk aylarından, hansı ki “Azərbaycan məktəbi” jurnalında işə başladığım illərdən (1974) və “Azərbaycan dili və ədəbiyyatın tədrisi” metodik məcmuədən bir il sonra o artıq dilçilik sahəsində namizədlik dissertasiyasını müdafiə etmişdi, filologiya elmləri namizədi idi. Az sonra Bakı Təkmilləşdirmə İnstitutunda (Bakı PKİYİ-də) fəaliyyət göstərirdi.

Tərcümeyi-halı özünə aid idi. Bir də... Aydın Paşayev Masallı rayonunun Kəlbəhüseynli kəndində bir qış günündə, repressiyadan iki il sonra doğulmuşdur. Müharibədə uşaqlıq həyatını oğurlamışdılar. Atasının da həyatının övlad qayğısını. Kolxoz sədri işlərkən anbardan 4 kq. taxıl əskik gəldiyinə görə 4 il həbs çəkdi, ailənin ağırlığı anası Asiya xanımın üzərinə düşdü: Müharibə, aclıq, sərt intizam, amansız məhkəmə.

Aydın oxudu, Kəlbəhüseynli kənd yeddiillik məktəbinə getdi (1946), 1956-cı ildə qonşu Təklə kənd orta məktəbində təhsilini başa vurdu. Yollar ayrılırdı, haraya? İş elə gətirdi Sumqayıta üz tutdu. Bu gənc şəhərin gurultulu vaxtıydı: ağzını açıb gəncləri “udurdu”, amma bir ruh yüksəkliyi ilə onlara yataqxanada yer verir, maaşla təmin edir, mütaliə üçün şərait yaradırdı. 1957-ci ildə Aydın Bakıya gəlib Şin zavodunda tikintidə işlədi. Uzun boyu, sağlam bədəni, əməksevərliyi ilk günlərdə özünü göstərdi. O dövrün dililə desək, qabaqcıl fəhlə kimi tanındı, barəsində respublika qəzetləri məqalələr yazdı, fotolarını yaydı və... “Əməkde fərqlənmə” medalına layiq görüldü. Bu fərəhli təltif 1958-ci

ilə təsadüf edir. Aydın müəllim o illərə qayıdanda nostalji hisslərə sığır, ömrün qartal hayqırtısına səs vermək istəyir, amma bacarmır. Bircə təsəllişi xatirələri olur, “qara fəhlə”yə verilən qiymət, gəncliyə güvənən yaşlı nəslin alicənablığı.

Ordu həyatı da kövrək xatirələrin dəmir zəncirində bir həlqədir. Bu dünyagörüşlü, sağlam gənci zabit görmək istədilər, sovet soldatı belə görünməli idi. Kiçik komandirlər hazırlayan məktəbi bitirdi, kiçik leytenant kimi ordudan tərxis edildi. Ordu həyatında da nümunəvi oldu, hərbi qəzet (“Zaşıtnik rodina”) geniş məqalə yazdı. Bu “təntənə” də Aydın Paşayevi ləngitmədi də. Yenə inşaatda işləməyə üstünlük verdi, tikinti trestində çalışdı. Mütaliədən geri qalmadı, arzusu vardı və reallaşmalı idi. 1967-ci ildə indiki APU-nun dil-ədəbiyyat fakültəsinin axşam şöbəsini qurtardı. Bir ildən sonra pedaqoji fəaliyyətinə Sabunçu rayonundakı 204 sayılı məktəbdən başladı. İlk vəzifəsini onda gördü ki, hər iki doğma fənni yüksək səviyyədə tədris etsin, uşaqların ruhuna yol tapsın. Pedaqoji kollektiv gənc Aydın Paşayevi başa düşdü, tez dil tapdılar. Təcrübəli müəllimlərin ilk dəfə qayğısını gördü. Amma bütün ağırlıq onun üzərində idi. Axı sinifdə liderlik bir şəxsə-müəllimə məxsusdur! Aydın Paşayev fəaliyyətini xatırlayıb qeyd edir ki, təlim prosesində şagirdlərə fərdi yanaşma, zəif oxuyan şagirdləri fəallaşdırma, fərdi məşğələlərin təşkili və s. üsulların tətbiqində səhv etmədiyini daxilən duydu.

Fənn müəlliminin pedaqoji yanaşmada nə qədər optimal imkanları vardır. Lazım gəlir ki, sınaqdan çıxmış təlim metodları sinifdə elmi-pedaqoji əksini tapsın-o zaman praktika şagirdlərin zehni düşüncəsinə yol açacaqdır. Aydın Paşayev məktəbin çərçivəsilə kifayətlənmədi, rayon miqyasında təcrübəsinə təlabat yarada bildi. 1973-1974-cü tədris illərində məktəbdə tərbiyə və təlim işləri üzrə direktor müavini vəzifələrinə irəli çəkildi. 204 sayılı məktəbin nüfuzu genişlənməyə başladı. Bu dəfə də obyektivlik, diqqətliklik,

təmənnəsizlik ondan kənarda dayanmadı və “1974-cü il sosializm yarışının qalibi” döş nişanı ilə təltif olundu. Artıq gənc Aydın Paşayevə işlədiyi təhsil ocağının direktoru vəzifəsi etibar edildi (1975). Beş il-məktəb bağlanana qədər fəaliyyətini uğurla yerinə yetirdi.

Filologiya elmləri doktoru, professor Aydın Paşayevin belə tədris uğurları az deyildi; bu cəbhədə fəal iştirak etmiş, əməyi təqdir olunmuşdur: Baş müəllim, metodist müəllim, habelə bir sıra müsabiqələrin laureatı və s.

Aydın Paşayev 1990-cı ildən elmi taleyini Bakı Şəhər Müəllimləri Təkmilləşdirmə İnstitutuna bağlayır, dil və ədəbiyyatı kabinetinə metodist vəzifəsinə təyin olunur. Eyni zamanda Səbail rayonundakı 160 sayılı məktəbdən ayrılır, fənnini tədris edir. Əlbəttə, Aydın müəllimi başa düşmək çətin deyil, şagirdlərindən ayrılmaq asan olmur. Bir də o, onlarla çox işləmişdi, fərdi yaradıcılıq qabiliyyətlərini üzə çıxarmış, inkişaf etdirmişdi. Eyni zamanda ali məktəblərə qəbulda (2000-2001) respublika üzrə dil və ədəbiyyat fənlərindən ən yüksək bal toplamışdılar.

Aydın Paşayev 20 ildən artıqdır iş yerini dəyişməmişdir, fikri də yoxdur. O, çox şeyi bu elmi-pedaqoji müəssisədə əldə etmişdir. Söz düşmüşkən deyərdim ki, professor Aydın Paşayev xeyirxah olduğu qədər də ona olan ..., təmənnəsizliyi qiymətləndirməyi bacarır. Bir haşiyə çıxardım: O, 10-15 il əvvəl doktorluq işini tamamlamışdı. Lakin... Bəlkə, burada susaq? Nə deyim! Lakin məkr sahibləri bu əzablı, istedad tələb edən işə pəl qoydular, xoşbəxtlikdən “qulp” qoymağı bacarmadılar. Nə etməli? İnsan qəribədir-xarakterdir ki, böyük fransız filosofu və yazıçısı Volter dilindən qaçırılmışdı ki, insanın qəlbini öyrənməyə otuz əsr də bəhs etməz! Xeyirxahları isə Allah özü yetirir. Bakı PKİYİ-yə yeni təyin olunan rektor fizika-riyaziyyat elmləri doktoru, professor Asəf Zamanov ilk növbədə elmin tərəfində dayandı, elmə və alimə qiymət

verilməsini ön plana çəkdi. (Bu sətirlərin müəllifi şahiddir və ona da pay düşmüşdür). Aydın Paşayevi “keçmişdən” ayırıb gətirdi, ruhdan düşməməyə çağırdı. Axı, həyatda yaxşılar və pislər məfhumu da mövcuddur. Və bunun kökləri çox-çox uzaqlara çıxır. Buddizmə görə, həyatda iki şey-səbəb nəticə vardır. Sonuncu izzirabdır, birincisi isə həyat sevinci, dünya nemətləri ilə bağlıdır. İnsanın borcu izzirabdan xilas olmaqdır. Buna nail olmaq üçün paxıllıqdan, kin-küdurətdən, mərdimazarlıqdan, xəbərçilikdən, ikiüzlülükdən, yəni məxfi emosiyalardan təmizlənmək lazımdır. Buddizm insanları belə bir konsepsiyaya çağırmışdır. Görünür, əvvəllər Aydın Paşayevin elmi-həyatı taleyinə belə, katarsisdən uzaqlaşmaq istəməyən rəhbər şəxslər düşmüşdür. Nəhayət, çirkinliklər, riyakarlıqlar, qısqancıqlar öz rəsmi funksiyasını itirdi və yeni rektor, professor Asəf Zamanov əsl yaradıcı alimin, ziyalının xeyrixahına rəvac verdi; bu missiyanı yerinə yetirdi! Həqiqəti nədənsə dilimizə gətirməyə çəkinirik, səbəbi?

Mən Nitsşedə oxumuşam, alman filosofu ibrətli fikir söyləyir və özü verdiyi sualı cavablandırır: İnsanda nə yaxşıdır?- Güc hissi, hakimiyyət əzmi, böyüklük! İnsanda nə pisdir?-Zəiflik törədən nə varsa!

Biz elm adamları bu kompleksləri görməyə və qiymətləndirməyə borcluyuq...

Aydın Paşayevin şəxsiyyəti haqqında hissiyata qapılmadım ki?! Məncə, yox, çünki alimin, lap adi sənət sahibinin bütün uğurları onun şəxsiyyətindən qat-qat aşağıda dayanır. Lakin bu, o demək deyil ki, on-iyirmi-otuz illərlə başa gələn əsərləri unudaq. Belə düşünmək istəməzdim: Aydın Paşayevin doktorluq işi dilçiliyin ən maraqlı sahəsidir: “Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri”. Rəsmi opponentləri görkəmli dilçi, Azərbaycan MEA-nın müxbir üzvü, professor Nizami Cəfərov, professorlardan Əzizxan Tanrıverdiyev və İkrəm Qasımov əsəri dərinədən təhlil etmiş, yüksək qiymətləndirmişlər. Unutmayaq ki, professor Nizami

Cəfərov elmdə prinsipial, yersiz güzəşti bacarmayan alimdir. Mən bunu deməyi özümə borc bildim. Tanıdığım professor Əzizxan Tanrıverdiyevi də istisna etmirəm.

Aydın Paşayevin əsərlərinin adını çəkmək istədim: mümkünsüz hesab etdim, 27 monoqrafiya, dərs vəsaiti, lüğət, 250-yə qədər jurnal və qəzet məqaləsi... təkcə doktorluq dissertasiyasına aid 75 adda samballı kitabları, elmi əsərləri xaricdə və özümüzə nəşr olunmuşdur. Bu, onu təstiqləyir ki, filologiya elmləri doktoru Aydın Məmməd oğlu Paşayev sözün həqiqi mənasında məhsuldar alimdir, dilçidir, metodistdir, müəllimlərin həmkarlarıdır.

Mən daha geniş yazdım Aydın müəllimdən, səmimi və xeyirxah insandan, daima özünə güvənən şəxsiyyətdən, fikrimdən daşındım, ehtiyac duymadım: Respublikada dilçilər arasında öz imici, imzası, tematikası olan alimdir, üstəgəl, bir institutda çalışırıq, bizi “mərtəbələr” ayırır: Birinci və ikinci mərtəbə. Pəncərədən baxanda sadə, səliqəli geyimli, sürətli yerışı... düşünən durumlu bu insanı müşayət edirəm. Deməli, sağlamdır, çevikdir-yaşayıb yaratmaq imkanına malikdir. Nə qalar? Yaşamaq, doğmaları arasında olmaq. Ata-baba məhəbbətini daşımaq.

Mən oçerkimi martın əvvəllərində yazmağa başlamışdım, bir-iki səhifənin öhdəsindən gəlmişdimsə... Bahar – Novruz bayramının sevincində tamamladım. Bu yazımı bitirəndə havada günəşin sarısı yox idi, rənginə bələnmiş istisi var idi və mən doqquzuncu mərtəbədə üzü zeytun bağına baxırdım. Hansı ki, bu ağaclar qədimdir, kökü torpağa işləyəndir, hərçənd, bəzi nadanlar yamyaşıl budaqlı ağacları qırır da, yandırır da - əbəsdir-onlar ilin bütün günlərində başlarını səmaya qaldırırlar-çünki üzuağdırlar, meyvəlidilər, insanlara görəkdilər:

Aydın Paşayev kimi!...

Allahverdi Eminov
Yazıçı, pedaqoq, “Vaxt” qəzeti,
31 oktyabr 2013.

PAŞAYEV AYDIN MƏMMƏD OĞLUNUN ELMİ VƏ METODİK ƏSƏRLƏRİNİN SİYAHISI

1. Xüsusi adların tədqiqinə aid əsərlər

1. Monoqrafiya, lüğət, metodik vəsait və tövsiyələr

1. Azərbaycan onomastikası (M.Adilovla birlikdə). Bakı, «ADU», 1987. – 87 səh.
2. Azərbaycan dilində ləqəblər (rus dilində). NDA. Bakı, «APİ», 1987. – 20 səh.
3. «Xəmsə»də bəzi adların yazılışına dair (Metodik tövsiyə). Bakı, «APİ», 1990. – 30 səh.
4. Azərbaycan dili dərslərində xüsusi adların izahı (Metodik tövsiyə). Bakı, «APİ», 1991.– 50 səh.
5. Azərbaycan şəxs adları. Bakı, «Maarif», 1996. - 208 səh.
6. Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri. Bakı, «Maarif», 1997. – 252 səh.
7. Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti (B.Alimə ilə). Bakı, «Mars-Print», 2003. – 192 səh.
8. Azərbaycan onomastikası. İzahlı terminoloji lüğət (prof. Musa Adilovla birlikdə). Bakı, «Nurlan», 2005. – 488 səh.
9. Azərbaycan dili dərslərində ümumi və xüsusi sözlərin müqayisəli tədrisi məsələləri. Bakı, «Mütərcim», 2005. – 192 səh.
10. Bədii üslubda obrazlılığın ifadə imkanları (Cəfərova ilə birlikdə) Bakı, «Mütərcim», 2006. – 118 səh.
11. Nizami Gəncəvinin poetik adlar aləmi (Poetik antroponimika). Monoqrafiya. Bakı, “Mütərcim”, 2010. - 208 səh.
12. Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti (Bəşirova Alimə ilə). Bakı, “Mütərcim”, 2011.-340 səh.

13. “Xəmsə”də işlənən xüsusi adların izahlı lüğəti (Poetik onomastikon). Bakı, “Elm”, 2013.-422 səh.

2. Məqalələr

14. S.Vurğunun əsərlərində köməkçi adları necə izah edirəm. «Azərbaycan müəllimi» q. 25.02.1977.

15. Köməkçi adlar haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi». 1977, № 4. səh. 72-75 (4 səh.).

16. Ləqəblər haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi». 1979, № 1. səh. 65-70 (6 səh.).

17. Dil dərslərində şəxs adlarının izahı. «Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi». 1980. № 2. səh. 60-63 (4 səh.).

18. N.Gəncəvi yaradıcılığında xüsusi adlar haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi». 1982, № 3. səh. 44-51 (8 səh.).

19. Azərbaycan folklorunda ləqəblər. «Azərbaycan folklorşünaslıq məsələləri». «ADU». Bakı, 1983. səh. 92-97 (6 səh.).

20. Titul və ləqəb (M.Adilovla). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 14.02.1984.

21. El-obamızın adları (M.Adilovla). «Sovet kəndi» qəz., 4.10.1984.

22. Şəxs adlarının sosioloji səciyyəsi. «Dil və cəmiyyət» toplusu. «ADU». Bakı, 1985. səh. 53-58 (6 səh.).

23. Onomastik birləşmələr haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi». 1986, № 1. səh. 46-49 (4 səh.).

24. Nizami Gəncəvinin poetik antroponimikası. «Azərbaycan onomastikası problemlərinə dair konfransın materialları» toplusu. «APİ». Bakı, 1986. səh. 53-55 (3 səh.).

25. Qədim türk və ərəb ad sistemləri haqqında (Rus dilində). «Onomastika Uzbekistana» toplusu. Taşkent, 1987. səh. 82-83 (2 səh.).

26. Təxəllüs, ləqəb, imza terminləri haqqında (M.Adilovla). «Terminologiya məsələləri» toplusu. «Elm». Bakı, 1987. səh. 20-25 (6 səh.).

27. Xüsusi adların tədqiqi (M.Adilovla). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 15.05.1987.

28. Nisbə, toponim-təxəllüs, ləqəb və фамилия. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. II. Bakı, 1988. səh. 74-75 (2 səh.).

29. «Mehman» əsərində obraz adlarını necə izah edirəm. «Azərbaycan dili və ədəbiyyat tədrisi». 1988, № 4. səh. 43-47 (5 səh.).

30. Onomastik terminləri dəqiqləşdirək. «Azərbaycan terminologiyası problemləri» toplusu. «APİ». Bakı, 1988. səh. 172-174 (3 səh.).

31. Antroponimlərin nitqdə apelyativləşməsi. «Azərbaycan nitq mədəniyyəti» toplusu. «APİ». Bakı, 1988. səh. 162-164 (3 səh.).

32. Antroponimik birləşmələr haqqında (Rus dilində). «Onomastika Uzbekistana» toplusu. Taşkent, 1989. səh. 141-142 (2 səh.).

33. Ad, фамилия, təxəllüs. «Azərbaycan gəncləri» qəz., 8.07.1989.

34. İkinci adlar, təxəllüs və ləqəblər. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. III. «APİ». Bakı, 1990. səh. 35-36 (2 səh.).

35. Ad yaradıcılığında millilik prinsipi. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. III. «APİ» Bakı, 1990. səh. 253-255 (3 səh.).

36. Nizami-tükənməz mövzu mənbəyidir. «Azərbaycan gəncləri» qəz., 13.10.1990.

37. Üzüm adları. «Kənd həyatı» j. 1990, № 9. səh. 37 (1 səh.).

38. Adları düzgün yazmaq. «Kənd həyatı» j. 1991, № 5. səh. 43-44 (2 səh.).

39. Nizaminin məcazi adlar aləmi və şagirdlərin elmi dünyagörüşü. «Ana sözü» j. 1991, № 1. səh. 23-25 (3 səh.).
40. Nizami yaxşı ad qazanmaq haqqında. «Dan ulduzu» qəz., 21.05.1991.
41. Soyadlarımız haqqında. «Dan ulduzu» qəz., 22.11.1991.
42. Yaxşı ad – əbədiyyətdir. «Novruz» qəz., 25.12.1991.
43. Tərcümə ədəbiyyatı və ədəbi dilimiz (M.Adilovla). «Ana sözü» j. 1992, № 5-6. səh. 41-43 (3 səh.).
44. «Xəmsə»də mifonimik obraz adları haqqında. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. IV. «APU». Bakı, 1993. səh. 63-65 (3 səh.).
45. Antroponimlərin bəzi problemlərinə dair. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. V. Bakı, 1995. səh. 26-28 (3 səh.).
46. Antroponimik leksikanın bəzi xüsusiyyətləri haqqında. «Azərbaycan dilçiliyi problemləri» toplusu. 2. Bakı, 1996. səh. 36-44 (9 səh.).
47. Mürəkkəb isim, mürəkkəb ad və ad birləşmələri haqqında. «Ana sözü» jur. 1996, № 3. səh. 14-20 (7 səh.).
48. «Azərbaycan dilçiliyinə yad əsər»in müəllifinə. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 20.02.1997.
49. Ümumi və xüsusi sözlərin leksik xüsusiyyətləri haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur. 1997, № 1. səh. 42-47 (6 səh.).
50. Xüsusi adların tərcüməsinə dair. «Mütərcim» jur. 1997, № 2. səh. 92-95 (4 səh.).
51. Dil dərslərində söz və ad yaradıcılığının fərqləndirilməsi haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur. 1998, № 1. səh. 64-68 (5 səh.).
52. «Kitabi-Dədə Qorqud»da şəxs adları. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 16-22 sentyabr 1999.

53. Türk mənşəli erməni antroponimləri haqqında. «Azərbaycan onomastikası problemləri». VII. Bakı, 1999. səh. 8-11 (4 səh.).

54. «Lüğət tərkibində ümumi və xüsusi sözlər» mövzusunun tədrisi haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur. 2002, № 3. səh. 30-34 (5 səh.).

55. Ümumi və xüsusi söz birləşmələrinin sintaktik xüsusiyyətləri haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur. 2003, № 1. səh. 36-39 (4 səh.).

56. Y.V.Çəmənəminlinin «Qan içində» romanında şəxs adlarının izahı (E.Cəfərova ilə). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur. 2004, № 3. səh. 22-27 (6 səh.).

57. Nəcəf bəy Vəzirovun «Müsibəti-Fəxrəddin» faciəsində şəxs adlarının üslubi imkanları (A.Əbdürrəhmanovla). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» j. 2005, №1. səh. 13-18 (6 səh.).

58. «Od», «ocaq» və «pir» komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər haqqında. AMEA Nəsimi adına Dilçilik İnstitutu. Tədqiqlər. 2. Bakı, 2006. səh. 205-215 (11 səh.).

59. M.F.Axundov antroponimika haqqında (A.Əbdürrəhmanovla). Azərbaycan Dillər Universiteti. Xəbərlər. 2006. № 6. səh. 56-59 (4 səh.).

60. Fonetik səviyyədə obrazlılığın ifadə imkanları. (Ümumi və xüsusi sözlər əsasında), (E. Cəfərova ilə). “Müəllimə kömək” Metodik toplusu. Bakı, 2006. № 34. səh. 53-60. (8 səh.).

61. Leksik səviyyədə obrazlılıq və emosionallığın yaradılması (Ümumi və xüsusi sözlər əsasında), (E.Cəfərova ilə). “Müəllimə kömək”. Metodik toplusu. Bakı, 2007. № 2. səh. 3-11 (9 səh.).

62. «Sarı» və «sar» komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər. «Onomastika». Elmi-onomastik jurnal. Bakı, 2007. № 1. səh. 48-54 (7 səh.).

63. «Günəş», «Gün» və «Ay» komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər. «Onomastika». Elmi-onomastik jurnal. Bakı, 2007. № 2-3. səh. 79-83 (5 səh.).

64. Bədii üslubda obrazlılığın yaradılmasında antroponimlərin rolu. «Onomastika». Elmi-onomastik jurnal. Bakı, 2008. № 1-2. səh. 16-22 (7 səh.).

65. «Xan» komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər. «Onomastika». Elmi-onomastik jurnal. Bakı, 2008. № 3. səh. 106-114 (9 səh.).

66. Azərbaycan antroponimik leksikasının bəzi xüsusiyyətləri. Вопросы гуманитарных наук. М., 2008, № 6, səh. 156-159 (4 səh.).

67. “Bar” // “bər” və “bor” // “bur” komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər. “Onomastika”. Elmi-onomastik jurnal. Bakı, 2008. № 4. səh. 72-82 (11 səh.).

68. Azərbaycan antroponimikasında soy adları (rus dilində). Журнал научных публикации аспирантов. Курск. 2009. № 3. səh. 92-94 (3 səh.).

69. Omonimlər və omonim onomastik vahidlər. “Onomastika”. Elmi-onomastik jurnal. Bakı, 2009. № 2. səh. 59-64 (6 səh.).

70. “Türk” // “tork” // “tirk” və “tor” // “tur” komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər. “Dil və ədəbiyyat”. “Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal”. Bakı, 2010. 2 (73). Səh. 15-18. (4 səh.).

71. “Ata” və “baba” komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər (rus dilində). Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. Журнал научных публикации. Москва. 2010. № 5. səh. 169-171. (3 səh.).

72. “Fər” // “fər” və “fir” // “fur” komponentli beynəlmiləl onomastik vahidlər. “Dil və ədəbiyyat”. Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal. Bakı, 2010. 3 (74). səh. 49-52 (4 səh.).

73. Afad Qurbanov və Azərbaycan anomastikası. “Afad Qurbanov”. Bakı, “ Elm”, 2010. səh. 333-334 (2 səh.).

74. Onomastik terminlər haqqında. “Onomastika”. Elmi onomastik jurnal. Bakı, 2010. № 1. səh. 63-67 (5 səh.).

75. Antroponimlərin müstəqilliyi, təsadüfiliyi və sərbəstliyi haqqında (rus dilində). Qazax Humanitar-Hüquq Universitetinin “Xəbərlər”i. “Filologiya elmləri” seriyası. Elmi jurnal. № 13. Astana, 2011. səh. 36-39 (4 səh.).

76. Antroponimlərin çox mənalılığı haqqında (rus dilində). “Dilçilik”. A.Baytursinova adına Dilçilik İnstitutu. Qazaxıstan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyinin Elmi Komitəsi № 1-2 (41-42). Almata. 2011. səh. 79-86 (5 səh.).

77. “Türk və ərəb” sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsi (rus dilində). XXI Beynəlxalq ünsiyyətdə rus dillilik və çoxdillilik: koqnitiv-konseptual aspektdə. IV Beynəlxalq Elmi-metodik Konfransın materialları. Piyatiqorsk. 20-22 aprel 2011. səh. 49-51 (3 səh.).

78. Antroponimlərin səciyyələndirici xüsusiyyətləri və denotafla əlaqəsi haqqında (rus dilində). Özbəkistan respublikası Ali və Orta İxtisas Təhsili Nazirliyi. Mirzo Uluqbəy adına Milli Universitet. “UZMU Xəbərləri”. № 2. 2011. səh. 156-157 (2 səh.).

79. Sabir yaradıcılığında onomastik vahidlərin üslubi çalarları. “M.Ə.Sabir-150 il”. “Hədəf kursları”. Bakı, 2012. səh. 26-80. (55 səh.).

80. Hüseyn Cavidin əsərlərində bəzi şəxs adlarının üslubi xüsusiyyətləri. “Psixoloq” qəz. 29 dekabr 2012.

**PEDAQOJİ-METODİK VƏ QABAQCIL
TƏCRÜBƏNİN ÖYRƏNİLMƏSİ VƏ S. İLƏ
ƏLAQƏDAR OLANLARIN SİYAHISI**

II. Azərbaycan dili və ədəbiyyatı,

1. Kitab, metodik vəsait və tövsiyələr

81. Azərbaycan dili dərslərində fonetik və qrammatik təhlilin aparılması metodikası (L.Həşimova ilə). Metodik tövsiyə. Bakı, 1996. 50 səh.

82. Azərbaycan dili və ədəbiyyatdan yazı işlərinin aparılması, yoxlanılması və səhvlər üzərində işin təşkili metodikası (Q.Sultanova ilə). Metodik tövsiyə. Bakı, 1996. 70 səh.

83. Orta ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dili və ədəbiyyatdan proqram materiallarının planlaşdırılması. 1996/97-ci dərs ili üçün (Ə.Abbasov, Ç.Əliyeva, S.Abbasova, T.Tağıyev ilə birlikdə). Metodik tövsiyə. Bakı, 1996. 48 səh.

84. Orta ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dili və ədəbiyyatdan proqram materiallarının planlaşdırılması. 1998/99-cu dərs ili üçün (Ə.Abbasov, Ç.Əliyeva, S.Abbasova, T.Tağıyev ilə birlikdə). Metodik tövsiyə. Bakı, 1998. 52 səh.

85. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dili proqramı. (H.Qarayeva, Ə.Abbasov, T.Tağıyev, R.Şahzadə və A.Əsgərova ilə birlikdə). Bakı, 1999. 48 səh.

86. Qabaqcıl təcrübə – gələcəyə aparan yol. «Hüquq məsləhəti». Bakı, 2001. 168 səh.

87. Azərbaycan dili və ədəbiyyat təliminin bəzi problemləri (Q.Sultanova, L.Həşimova ilə birlikdə). Bakı, «Avesta». 2002. 154 səh.

88. Maarif dünyasının qoşa ulduzu. Bakı, 2002. 154 səh.

89. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dilindən proqram materiallarının planlaşdırılması. Metodik tövsiyə. Bakı, 2003. 56 səh.

90. Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi imkanları (E.Cəfərova ilə). Bakı, «Mütərcim», 2005. 209 səh.

91. İnteraktiv təlim Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində (E.Cəfərova ilə). Bakı, «Mütərcim», 2008. 384 səh.

92. İmla mətnləri (V-XI sinifləri üçün). Metodik vəsait (A.Quliyeva və Məmmədşan Soltanov ilə). Bakı, 2008. 152 səh.

93. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dilindən proqram materiallarının planlaşdırılması. Təkmilləşdirilmiş nəşri. Metodik tövsiyə (E.Cəfərova ilə). Bakı, “Mütərcim”. 2010. 44 səh.

94. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dilindən proqram materiallarının planlaşdırılması. Təkmilləşdirilmiş nəşri. “Hədəf kursları”. 2011. 44 səh.

95. Azərbaycan dili və ədəbiyyatı. İxtisasartırma və Yenidən hazırlanma fakültələrinin dinləyiciləri üçün proqram. (AR Təhsil Nazirliyinin Elmi-Metodik Şurasının qərarı ilə (A.Əliyeva, Ş.Sadiqov, B.Abbasov ilə birgə). “Hədəf kursları”. Bakı, 2012. 48 səh.

96. Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisinin bəzi problemləri. Təkmilləşdirilmiş və genişləndirilmiş nəşri. Metodik vəsait. “Hədəf kursları”. Bakı, 2012. 180 səh.

97. İnteraktiv təlim Azərbaycan dili və ədəbiyyatı dərslərində. Təkmilləşdirilmiş nəşri (E.Cəfərova ilə). “Mütərcim”. Bakı, 2012. 384 səh.

2. Məqalələr

98. İnkişafımızın işıqlı yolu. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 2.07.1977.

99. Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində və sinif-dənəxaric tədbirlərdə şagirdlərin elmi dünyagörüşünün formalaşdırılması təcrübəsindən. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 9.05.1980.

100. Bir daha müəllim nüfuzu haqqında. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 17.05.1990.

101. Milli təhsil konsepsiyası və bəzi problemlər haqqında. «Dan ulduzu» qəz. 19.07.1991 və «Hikmət» qəz., 20.07.1991.

102. Qoy gənclər elmə yiyələnməyə can atsınlar (M.Ə.Rəsulzadə adına BDU-nun Ümumi dilçilik kafedrasının müdiri, f.e.d., prof. Musa Adilov haqqında). «Ana sözü» jur., 1991, № 7-8. səh. 7-10 (4 səh.).

103. Açıq dərstdən sətirlər (Xətai rayonu 24 sayılı orta məktəbin Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi Tahirova Zəliməxanım haqqında). «Ana sözü» j. 1993, № 1-6. səh. 12-14 (3 səh.).

104. Yanvar faciəsi və müsabiqə inşaları. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 01.03.1994.

105. 50 il uşaqlar arasında (M.Novruzovla, Lənkəran, Masallı və Cəlilabad rayonlarında 20-ci illərdən başlayaraq məktəb quruculuğunda fəal iştirak edən Məmməd Ağayev haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 14.03.1995.

106. Əyaniliyin gücü ilə (Səbail rayonu 239 sayılı orta məktəbin qabaqcıl metodist müəllimi Afət Əhmədova haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 26.09.1995.

107. Məktəb də cəbhədir! Və ya məsuliyyət hissi azalandı. «Ana sözü» jur., 1995, № 1-6. səh. 35-37 (3 səh.).

108. Narahat pedaqoq (Nəsimi rayonu 9 sayılı orta məktəbin qabaqcıl metodist müəllimi Ağabacı Mirzəyeva haqqında). «Maarifçi» qəz., 15.05.1996.

109. Məsuliyyət əsas şərtidir (Yasamal rayonu 199 sayılı orta məktəbin qabaqcıl metodist müəllimi Mələhət Həsənova haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 21.05.1996.

110. Metodik işlərə diqqət artanda (Yasamal RTŞ Metodmərkəzinin direktoru Q.Sultanova ilə. Məqalə rayonda fəaliyyət göstərən Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimlərinin fəaliyyətinə həsr olunmuşdur). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 20.08.1996.

111. Tələbkərlilik və nəzarət olan yerdə (Yasamal RTŞ Metodkabinetinin direktoru Q.Sultanova ilə. Məqalə Yasamal rayon məktəblərində metodik işin düzgün təşkilindən və qabaqcıl müəllimlərin fəaliyyətindən bəhs olunur). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 09.10.1996.

112. Humanistləşdirmə: mülahizələr, təkliflər. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 19.11.1996.

113. Səməd Vurğunun «Aygün» poemasının tədrisi haqqında. «Ana sözü» jur., 1996, № 2. səh. 3-6 (4 səh.).

114. Öyrədən və düşündürən dərslilik (A.Məmmədovla. VIII sinif «Ədəbiyyat» dərslisi haqqında rəy). «Ana sözü» jur., 1996, № 5-6. səh. 47-48 (2 səh.).

115. Fəhləlikdən başlanan alim ömrü (f.e.d., prof. Ağamusa Axundovla. Məqalə f.e.d., prof. Tofiq Əhmədovun 60 illik yubileyi ilə əlaqədar olaraq həyat və elmi fəaliyyətinə həsr olunmuşdur). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 05.05.1998. Məqalə «Azərbaycan onomastikası problemləri.VII» kitabında təkrar nəşr edilmişdir. Göstərilən əsər. Bakı, 1999. səh. 152-155 (4 səh.).

116. Azərbaycan dili müəllimlərinin nəzərinə (Azərbaycan dilindən proqram materialları haqqında), «Azərbaycan müəllimi» qəz., 10.09.1998.

117. Vətəni sevməyən insan olmaz (Binəqədi RTŞ-nin metodisti Ulduz Əhmədova ilə. Məqalə rayonun 283 sayılı orta məktəbin qabaqcıl müəllimi Svetlana Kərimovanın fəaliyyətinə həsr olunmuşdur). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., 1998, № 2. səh. 24-28 (5 səh.).

118. Azərbaycan dili və ədəbiyyat metodbirləşməsinin işi haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., 1998, № 4. səh. 32-38 (7 səh.).

119. İlin ən yaxşı müəllimi – Xuraman Əliyeva. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., 1999, № 1. səh. 35-38 (4 səh.).

120. Humanitar siniflərdə Azərbaycan dilinin təlimi. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 14-20.10.1999.

121. Təcrübəli müəllim, zəhmətkeş musiqi tədqiqatçısı. «Vaxt» qəz., 27 avqust – 2 sentyabr 1999.

122. Bir açıq dərsin təəssüratı. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 6-12 yanvar 2000.

123. Leksik və qrammatik şəkilçilərin öyrədilməsi haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., 2000, № 3. səh. 23-28 (6 səh.).

124. Təlim prosesində şəkilçilərin mənə çalarlarının izahı. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 4. 2000. səh. 19-24 (6 səh.).

125. Müasir dərslər sorağında. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 3-8 may 2001.

126. 70 yaşlı kənd məktəbi. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 22-28 noyabr 2001.

127. «Şagirdlər mənəvi dünyamdır», «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 2, 2001. səh. 49-53 (5 səh.).

128. Qoşmaların tədrisi haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 3, 2001. səh. 32-36 (6 səh.).

129. Vurğunun tədrisi haqqında. «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 1. 2002. səh. 28-30 (3 səh.).

130. Şərəflə keçən metodist ömrü. (BPKİ və Yİ-nin metodisti Əminə Əliyeva haqqında). «İbtidai məktəb və məktəbəqədər tərbiyə» jur., № 3. 2002. səh. 68-71 (4 səh.).

131. Mirzə Cəlilin ev-muzeyində «açıq dərslər» (Yasamal ray., 199 sayılı məktəbin müəllimi Mələhət Həsənova haqqında. Bəybala Abbasovla). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 28 mart-3 aprel 2003.

132. Müəllimlərin sevimlisi olan dostum. «Akif Məmmədov – 50» toplusu. «Mütərcim» jurnalının xüsusi buraxılışı. May 2003.

133. 63 il pedaqoji cəbhədə (Masallı rayonu Çaxırlı kənd orta məktəbin müəllimi Məmməd Nəbiyev haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 16-22 may 2003.

134. Afət xanımı xatırlayarkən. Alim Nəbioğlu. «Həyata yenidən qayıdaydım kaş» adlı məqalələr toplusu. Bakı, 2003, səh. 38-42 (5 səh.).

135. Yeni Azərbaycan dili proqramı və seçmə saatlar. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 29 avqust- 4 sentyabr 2003.

136. Fəli birləşmələrdə sintaktik əlaqələrə dair (Ulduz Əhmədzadə ilə). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 3, 2003. səh. 9-11 (3 səh.).

137. Fəal və interaktiv təlim metodlarından istifadə. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 19 mart 2004.

138. Şagirdlərin nitq inkişafını yaxşılaşdırmaq günün tələbidir (Əməkdar müəllim Ağəli Bədəlov ilə). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 11 iyun 2004.

139. Milli təhsilimizin fədailərinə məhəbbətlə (N.Ağayeva ilə. Şamxəlil Məmmədovun «Milli təhsilin fədailəri» kitabı haqqında). «Respublika» qəz., 5 sentyabr 2004.

140. Qarşılıqlı faydalı tədbirlər (BPKİYİ-nin rəhbərlik və metodistləri ilə Binəqədi RTŞ əməkdaşlarının birgə yığıncağı). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 3 dekabr 2004.

141. Azərbaycan əruzü haqqında orijinal vəsait (Ş.Məmmədovla. B.Abbasovun «Ədəbiyyatdan V-XI siniflərdə əruz vəznində yazılmış əsərlərin tədrisi» adlı kitabı haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 1 aprel 2005.

142. Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarından istifadə haqqında (E.Cəfərova ilə). «Müəllimə kömək» Metodik toplusu. Avqust 1. Bakı, 2005. səh. 10-19 (10 səh.).

143. Musa Adilov: «Kitablarım-ən yüksək fəxri adıdır». «Təhsil və zaman» qəz., 15 noyabr 2005.

144. Zamanla səsleşən tarixi roman (Yazıçı Famil Qaracallının «Köç, hara tələsirsən?» romanı haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 25 noyabr 2005.

145. Qoy gənclər elmə yiyələnməyə can atsınlar. «Musa Adilov. Biblioqrafiya» kitabı. Bakı, 2005. səh. 15-24 (10 səh.).

146. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dilindən proqram materiallarının təxmini planlaşdırılması (Proqramın "B" variantı. I yarım il. A.Məmmədovla). "Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi". 2005. № 3. səh. 57-67 (11 səh.).

147. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün Azərbaycan dilindən proqram materiallarının təxmini planlaşdırılması (Proqramın «B» variantı. II yarımil. A.Məmmədovla). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi». 2005, № 4. səh. 57-67 (11 səh.).

148. Redaktordan (B.Abbasovun «Gələcək ömrünə» kitabının ön sözü və həmin kitabın redaktoru). Bakı, 2005. səh. 6-12 (7 səh.).

149. İnteraktiv metodların tətbiqinə dair (E.Cəfərova ilə). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» 2006, № 1. səh. 13-17 (5 səh.).

150. Ön söz. (G.Nemətgızının «Uşaqlarda nitq qüsurlarının aradan qaldırılması yolları» kitabı. Həm də həmin kitabın elmi redaktoru). Bakı, 2006. səh. 3.

151. Çox aktual və faydalı tədbir. «Müəllimə kömək». Metodik toplusu. Bakı, 2006. № 1(2). səh. 8-17 (10 səh.).

152. Azərbaycan Vurğunun gözü ilə. «Müəllimə kömək». Metodik toplusu. Bakı, 2006. № 2. səh. 4-8 (5 səh.).

153. Kənd müəlliminin təcrübəsi: interaktiv metodlardan istifadə (E.Cəfərova ilə. Masallı rayonu Kəçəkli kənd orta məktəbinin müəllimi Qəni Qəniyevin açıq dərsi haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 26 yanvar 2007.

154. Böyük vətənpərvərə layiq elmi-praktik konfrans (H.Zərdabının anadan olmasının 170 illik yubileyi münasibətilə). Məktəb psixoloqu» qəz., 01-15 iyun 2007.

155. Əbədiyaşar sənətkar (H.Cavidin anadan olmasının 125 illik yubileyi münasibəti ilə). «Məktəb psixoloqu» qəz., 01-20 yanvar 2008.

156. İki açıq dərslər haqqında mülahizə (E.Cəfərova ilə. Bakı şəhəri 93 №-li məktəbin müəllimi Şərafət Musayevanın açıq dərsləri haqqında). «Bakı təhsili» qəz., 24 yanvar 2008 və 30 yanvar 2008.

157. İdealım olan sənətkar (M.C.Paşayevin anadan olmasının 100 illik yubileyi münasibəti ilə). «Bakı təhsili» qəz., 4 iyun 2008.

158. Milli birliyə çağırın «Tarixdə qalan izlər» (Qaçqınlıq həyatı keçirən Məmməd Hüseynovun «Tarixdə qalan izlər» kitabı haqqında). «Yeni Azərbaycan» qəz., 19 iyul 2008. «Müasir Azərbaycan müəllimi» qəz., 30 oktyabr 2008.

159. Paxıllığın dini-psixoloji xüsusiyyətləri haqqında. «Psixoloqu» qəz., sentyabr 2008.

160. Didaktik oyunlar interaktiv təlimdə bir vasitə kimi (E.Cəfərova ilə). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jurnalı, № 3. 2007. səh. 40-44 (5 səh.).

Məqalədə interaktiv təlim prosesində didaktik oyunlardan istifadənin üsulları haqqında məlumat verilmiş və zəngin nümunələr göstərilmişdir.

161. Pərvanənin uğursuz məhəbbəti. “Müasir Azərbaycan müəllimi” qəzeti, № 5 (50). 9-15 iyul 2009.

Məqalədə Bakı şəhəri 54 №li orta məktəbin Azərbaycan dili və ədəbiyyatı müəllimi, yazıçı Təranə Eynalovanın “Pəncərəmi döyən qəm” romanı təhlil olunmuşdur.

162. BPKİYİ üzrə 2009-2010-cu tədris ilinin hesabatı (Mönsün Alışov və Sevinc Quliyeva ilə). “Psixoloq” qəz. 30 sentyabr 2010-cu il.

Azərbaycan Respublikası təhsil naziri prof. Misir Mərdanov və digər rəsmi qonaqların da iştirak etdiyi Elmi Şurada institutun rektoru prof. Asəf Zamanovun illik hesabatının müzakirəsi işıqlandırılmışdır.

163. Fəal təlim metodlarının təbliği və tətbiqi: reallıqlar və perspektivlər. “İnnovasiya, təhsilin keyfiyyəti və inkişaf” I Beynəlxalq konfransın materialları. Bakı, 19-11 noyabr 2010. səh. 9-11 (3 səh.).

164. Dost şeirləri haqqında təəssüratım. Bəybala Abbaslı. “Qəzəllər”. Bakı. “Mütərcim”, 2011. səh. 17-27 (11 səh.).

165. Nizami Gəncəvinin 870 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi praktik konfransda (20 may 2010) məruzə: “Nizami Gəncəvi və Azərbaycan intibahı”: “Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi” jurnalı, № 3. 2011. səh. 6-10 (5 səh.).

166. Mir Cəlalın poetikası haqqında (Allahverdi Eminovun eyni adlı kitabı haqqında rəy). “Real press”. İstimai siyasi ədəbi, hüquq qəzeti. 26 iyul -05 avqust 2011-ci il.

167. Ədəbiyyatdan ev inşalarının təşkili haqqında (Seyfəddin Ofelya ilə). “Azərbaycan müəllimi” qəzeti, № 43. 4 noyabr 2011.

168. Abbas Zamanov və Sabir yaradıcılığı. Abbas Zamanovun 100 illik yubileyinə həsr olunmuş “Müasir Azərbaycan filologiyası: axtarışlar, problemlər, perspektivlər” mövzusunda Respublika elmi konfransının materialları. Bakı. “Elm və təhsil”. 2011. səh. 113-119 (7 səh.).

169. Fəndaxili əlaqə innovasiyanın tərkib hissəsi kimi (rus dilində). “İnnovasiya təhsilin keyfiyyəti və inkişafı” II Beynəlxalq elmi konfransın materialları. Bakı, 7-9 iyun 2012. səh. 202-204 (3 səh.).

170. Unudulmaz görüş (Kəlbəcər rayonu “İstisu” sanatoriyasında el sənətkarı Mikayıl Azaflı ilə görüş haqqında xatirələr). Ərkinaz İsmayılova (Qafarova). “Xatirələr soruşanda” kitabı. Bakı, 2012. səh. 6-8 (3 səh.).

171. M.Ə.Sabirin həyatı və yaradıcılığı haqqında (Şəmil Sadıqovla). “M.Ə.Sabir – 150 il”. “Hədəf kursları”. Bakı, 2012. səh. 8-17 (10 səh.).

172. Abbas Zamanov və Sabir yaradıcılığı. “M.Ə. Sabir -150 il”. “Hədəf kursları”. Bakı, 2012. səh. 18-25 (8 səh.).

173. Xeyirxahlıq mücəssəməsi ekstransens Vanqanın sirli aləmi (Yazıçı Elçin Ələkbərzadənin “Vanqanın sirli aləmi” (Bakı, 2011) adlı kitabı haqqında rəy. “Psixoloq” qəzeti. 28 fevral 2012.

174. M.F.Axundovun yaradıcılığına müasir yanaşma Allahverdi Eminovun “M.F. Axundov”un obrazları və dilçilik görüşləri” (Bakı, 2012) kitabı haqqında rəy (E.Cəfərova ilə). “Kredo” qəzeti, 2 mart 2013.

175. Xocalı qisası çağırır (Məruzə). “Psixoloq” qəzeti. 28 fevral 2013.

176. Görkəmli alim-pedaqoq, istedadlı ədəbiyyatşünas, zəhmətkeş nasir və jurnalist Allahverdi Eminovun “Qapalı kitab” romanının təqdimat mərasimində məruzə. “Kredo” qəzeti, 16 mart 2013.

177. Şagirdlərin lüğət ehtiyatlarının zənginləşdirilməsi ilə leksik təhlilin təşkili. “Psixoloq” qəzeti, 30.03.2013.

178. Heydər Əliyev və Azərbaycan dili. “Psixoloq” qəzeti, 30 may 2013.

179. Müəllim yaradıcı olanda. “Zərifə Sufi Mikayılova Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində fəal təlim metodlarından istifadə” kitabına ön söz. Metodik vəsait. Bakı, 2013. səh. 3-5. (3 səh.).

180. Əzəli bir, sonu bir olanlar. Mehdi Calal. “Başın üstə dolan bulud” şeirlər kitabına müqəddimə (Ziba Məmmədli ilə). “Hədəf kursları”. Bakı, 2013. səh. 5-23 (19 səh.).

181. Redaktordan. Tamara Əlizadə. “Azərbaycan dili və ədəbiyyat” kitabı. Ali məktəblərin rus qrupları üçün vəsait. Bakı, 2013. səh. 3.

III. Şeir və oçerklər

182. «Masallı» şeiri. «Çağırış» qəz., 27 aprel 1968.

183. «Viləş» şeiri. «Çağırış» qəz., 8 iyun 1968.

184. Xatirələrdə yaşayan Namiq (20 Yanvar faciəsinin qəhrəmanlarından Namiq Əliyev haqqında). «Dan ulduzu» qəz., 12.07.1991.

185. Qəhrəman övladımızın 26 illik yubileyi (Namiq Əliyev haqqında). «Hikmət» qəz., 13 iyul 1991.

186. Sadə, böyük qəhrəman! (Şeir institutumuzun rektoru, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı İ.Məməmdovun anadan olmasının 80 illik yubileyinə həsr olunmuşdur). «Məktəb psixoloqu» qəz. № 9 (81). 1-15 iyul 2006.

187. Ey ulu Allahım, adına qurban! (şeir). «Məktəb psixoloqu» qəz., № 14 (86). 16-30 sentyabr 2006.

188. Paxıllar (şeir). «Psixoloq» qəz., sentyabr 2008.

189. “Gəlmişəm” şeiri. 3 il dərs dediyim və 1971-ci ildə orta məktəbi qurtaran şagirdlərimin 5 may 2011-ci il tarixdə təşkil etdikləri “40 ildən sonra” görüşü münasibətilə. “Psixoloq” qəzeti, 30 mart 2012.

IV. Müxtəlif mövzularda keçirilən yığıncaq və elmi-nəzəri konfranslardakı çıxış və məruzələri

190. N.Həsənzadə, M.Araz və F.Mehdi yaradıcılığına bir nəzər (Balaxanı qəz., M.Ə.Sabir ad. Mədəniyyət evində görüş zamanı məruzə). «Ədəbiyyat və incəsənət» qəz., 5.12.1975.

191. «Lenin, Oktyabr və Azərbaycan» mövzusunda keçirilən elmi-nəzəri konfransda eyni mövzuda məruzə. Lenin rayonu Balaxanı qəsəbəsi, Sabir adına Mədəniyyət evi. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 13.05.1977.

192. 204 №-li orta məktəb, ADU, Azərbaycan SSR EA və «Azərbaycan müəllimi» qəzeti əməkdaşlarının «Elmi dünya-görüş və ideya inamı» mövzusunda keçirdikləri elmi-nəzəri konfransda eyni mövzuda məruzə. Balaxanı qəs. Sabir ad. Mədəniyyət evi. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 19.01.1977.

193. L.İ.Brejnevin «Kiçik torpaq» və «Dirçəliş» kitabları haqqında. M.Ə.Sabir ad. Mədəniyyət evində rayon miqyasında bu kitabların müzakirəsi zamanı məruzə. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 7.07.1978.

194. Ədəbiyyat dərslərində əməksevərlik tərbiyəsi. «Bilik» cəmiyyətinin təşkil etdiyi elmi-nəzəri konfransda məruzə. Lenin rayonu «Bilik» cəmiyyəti. «Bakı» qəz., 30.11.1979.

195. «Tədris prosesində şagirdlərin elmi dünyagörüşlərinin formalaşdırılması yolları» mövzusunda elmi-nəzəri konfransda eyni mövzuda məruzə. Lenin rayonu 96 №-li məktəb. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 09.05.1980.

196. Bakı şəhər MTİ-də «Ədəbiyyat tədrisi: problemlər və vəzifələr» mövzusunda keçirilən elmi-nəzəri konfransda çıxış. Bakı şəhər MTİ. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 5.01.1990.

197. «Ana sözü» jurnalının redaksiya heyətinin keçirdiyi konfransda çıxış. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 5.08.1992.

198. Azərbaycan antroponimikasında bəzi terminlər haqqında. Qafqaz onomastikası problemlərinə həsr olunmuş III elmi-nəzəri konfransda məruzə (Rus dilində). Gürcüstan SSR. Telavi şəhəri. 1983 (Konfrans materialları çap olunmamışdır).

199. Azərbaycan dilində titullar. Türk onomastikasına həsr olunmuş I Ümumittifaq elmi-nəzəri konfransda məruzə (Rus dilində). Qırğızıstan SSR. Frunze şəhəri – 1986 (Konfrans materialları nəşr olunmamışdır).

200. Nizami Gəncəvinin poetik antroponimikası. Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş onomastik konfransda məruzə. «Azərbaycan onomastikası problemlərinə dair konfransın materialları» toplusu. Bakı, «APİ». 1987. səh. 53-55 (3 səh.).

201. Qədim türk və ərəb ad sistemləri haqqında. Özbəkistan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş elmi-nəzəri konfransda məruzə. (Rus dilində). Gülüstan şəhəri. «Onomastika Uzbekistana». Taşkent, 1987, səh. 82-83 (2 səh.).

202. Antroponimlərin nitqdə apelyativləşməsi. Azərbaycan nitq mədəniyyəti problemlərinə həsr olunmuş elmi-nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan nitq mədəniyyəti» toplusu. Bakı, «APİ». 1988. səh. 162-164 (3 səh.).

203. Onomastik terminləri dəqiqləşdirək. Azərbaycan terminologiya problemlərinə həsr olunmuş elmi-nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan terminologiya məsələləri». Bakı, «APİ». 1988. səh. 172-174 (3 səh.).

204. Nisbə, toponim-təxəllüs, ləqəb və фамиliya. Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş II elmi-nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. Bakı, «APİ». 1988. səh. 74-75 (2 səh.).

205. Antroponimik birləşmələr haqqında. Özbəkistan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş elmi-nəzəri konfransda məruzə. (Rus dilində). Karşı ş. «Onomastika Uzbekistana» toplusu. Taşkent. 1989. səh. 141-142 (2 səh.).

206. İkinci adlar, təxəllüs və ləqəblər. Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş III elmi-nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. III. Bakı, «APİ». 1990. səh. 35-36 (2 səh.).

207. Ad yaradıcılığında millilik prinsipi. Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş III elmi – nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. III. Bakı, «APİ». 1990. səh. 253-255 (3 səh.).

208. Təhsilin elmi-nəzəri problemlərinə həsr olunmuş respublika konfransında çıxış. Bakı-BDU. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 26.06.1991.

209. N.Gəncəvinin 850 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi sessiyada çıxış. «Azərbaycan müəllimi» qəzeti və «Karvan» kitablar seriyası redaksiyası ilə birlikdə keçirdiyi sessiya. Bakı, ARPKİ və Yİ – 1991. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 9.01.1991.

210. «Azərbaycan pedaqoji fikrinin inkişafında Nizami Gəncəvinin yeri» mövzusunda keçirilən elmi-nəzəri konfransda çıxış. ETPEİ, Təhsil və Pedaqoji Cəmiyyətləri. Bakı şəhəri MTİ, 1991. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 13.12.1991.

211. «Xəmsə»də mifonimik obraz adları haqqında. Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş IV elmi-nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan onomastikası» problemləri toplusu. IV. Bakı, «APİ». 1993. səh. 63-65 (3 səh.).

212. Antroponimlərin bəzi problemlərinə dair. «Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş V elmi-nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. Y. Bakı, «APİ». 1995. səh. 26-28 (3 səh.).

213. Azərbaycan antroponimlərinin quruluşca növləri haqqında. Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş VI elmi-nəzəri konfransda məruzə (Tezis nəşr edilməmişdir). Bakı, «APİ». 1996.

214. Azərbaycan dili təliminin məzmununun təkmilləşdirilməsinə dair konfransda çıxış. Bakı şəhəri Baş Təhsil İdarəsi, AETPEİ və Yasamal RTŞ («Azərbaycan müəllimi» qəz., 25.06.1996).

215. Türk mənşəli erməni antroponimləri haqqında. Azərbaycan onomastikası problemlərinə həsr olunmuş VII elmi-nəzəri konfransda məruzə. «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. VII. Bakı, «APİ». 1999. səh. 8-11 (4 səh.).

216. Şərəflə keçən metodist ömrü, BPKİ və Yİ-nin metodisti Əminə Əliyevanın 60 illik yubileyi münasibətilə keçirilmiş yığıncaqda məruzə. «İbtidai məktəb və məktəbə-qədər tərbiyə» j. № 3, 2002. səh. 68-71 (4 səh.).

217. Hüseyn Cavidin yaradıcılığına bir nəzər. H.Cavidin anadan olmasının 120 illik yubileyi münasibətilə «Səma şairi və bəşəri ideyalar tərənnümçüsü» mövzusunda keçirilən elmi-nəzəri konfransda çıxış. BPKİ və Yİ- 2003 («Azərbaycan müəllimi» qəz., 7.03.2003).

218. Binəqədi rayonu 248 Nəli məktəbin müəllimi E.Cəfərovanın «Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində yeni təlim metodlarından istifadə yolu ilə şagirdlərin fəal-

laşdırılması» mövzusunda qabaqcıl təcrübəsinə aid məruzə. İnstitutun akt zalında əməkdaşlarımızdan başqa, RTŞ nümayəndələri qabaqcıl müəllimlər iştirak edirdi. Ş.Məmmədovun «Qabaqcıl təcrübə sosial sərvətdir» məqaləsi. «Azərbaycan müəllimi» qəzeti. 14 aprel 2006.

219. Vətənə və xalqa bağlı olan sənətkar (İnstitutun akt zalında S.Rüstəmin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənədə məruzə). Ş.Məmmədovun «Vətənə, xalqa sədaqətin ifadəsi» məqaləsi. «Azərbaycan müəllimi» qəzeti. 15 iyun 2006.

220. Azərbaycan dili və ədəbiyyatının tədrisinin təkmilləşdirilməsi haqqında. 21 iyun 2000-ci il tarixdə Azərbaycan dili və ədəbiyyatının tədrisi metodikası: “Reallıqlar və perspektivlər” mövzusunda keçirilən elmi-praktik konfransda məruzə (çap olunmamışdır). Məlumat: “Psioloq” qəzeti, 30.06.2010.

221. Fəal təlim metodlarının tətbiqi və təbliği: reallıqlar və perspektivlər (rus dilində). “İnnovasiya, təhsilin keyfiyyəti və inkişafı” I Beynəlxalq Elmi konfrans”da məruzə. Məruzə çap olunmuşdur: “Konfransın materialları”. Bakı, 9-11 noyabr. 2010. səh. 9-11 (3 səh.).

222. Türk və ərəb ad sistemlərinin qarşılıqlı əlaqəsi (rus dilində). XXI əsrdə Beynəlxalq ünsiyyətdə rusdillilik və çoxdillilik: koqnitiv- konseptual aspektdə” adlı Beynəlxalq konfransda məruzə. Məruzə çap olunmuşdur: IV Beynəlxalq Elmi-metodik konfransın materialları. Piyatiqorsk, 20-22 aprel 2011-ci il. səh. 156-159 (4 səh.).

223. Nizami Gəncəvi və Azərbaycan intibahı. 20 may 2011-ci il tarixdə Nizami Gəncəvinin 870 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi-metodik konfransda məruzə. Məruzə çap olunmuşdur: “Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi” jurnalı. № 3.2011. səh. 6-10 (5 səh.).

224. Abbas Zamanov və Sabir yaradıcılığı. Abbas Zamanovun 100 illik yubileyinə həsr olunmuş “Müasir

Azərbaycan filologiyası: axtarışlar, problemlər perspektivlər” mövzusunda Respublika elmi konfransında məruzə. Məruzə çap olunmuşdur: “Respublika elmi konfransının materialları”. Bakı. “Elmi və təhsil”. 2011. səh. 113-119 (7 səh.).

225. 20 Yanvar faciəsi xalq iradəsinin təntənəsidir. BPKİYİ-də 20 Yanvar faciəsinin 22-ci ildönümünə həsr olunmuş elmi-praktik konfransda məruzə. (Məruzə çap olunmamışdır). Məlumat: “Psixoloq” qəzeti. 31 yanvar 2012.

226. Fəndaxili əlaqə innovasiyanın tərkib hissəsi kimi (rus dilində). “İnnovasiya, təhsilin keyfiyyəti və inkişaf” II Brynəlxalq elmi konfrans”da məruzə. Məruzə çap olunmuşdur. “Konfransın materialları”. Bakı, 7-9 iyun 2012. səh. 202-204 (3 səh.).

227. Hüseyin Cavid əsərlərində bəzi şəxs adlarının izahı. Hüseyin Cavidin anadan olmasının 130 illik yubileyi münasibətilə keçirilən elmi praktik konfransda məruzə. Məruzə çap olunmuşdur: “Psixoloq” qəzeti. 29.12.2012.

228. Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisinin bəzi problemləri. 24 iyun 2013-cü il tarixdə “Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi metodikası: reallıqlar və prespektivlər” mövzusunda keçirilən elmi-praktik konfransda məruzə. Məruzə çap olunmamışdır.

229. Azərbaycan dili və onun tədrisi: reallıqlar və perspektivlər. 1 avqust 2013-cü il tarixdə “Dilimiz-millî qürurumuz” mövzusunda keçirilən elmi-praktik konfransda məruzə. Məruzə çap olunmamışdır. Məlumat: “Psixoloq” qəzeti, 30 avqust 2013.

*V. Aydın Paşayevin özü və kitabları
haqqında yazırlar*

230. Varlamov K. Aydın Paşayev tikintidə yüksək nailiyyətlər qazanmışdır (Rus dilində, iş prosesindəki şəkli ilə). «Bakinskiy raboçiy» qəz., 16.07.1958.

231. Kozlov V. «Əməkdə fərqlənmə» medalı alan kom-somolçu (şəkli ilə). «Azərbaycan gəncləri» qəz., 7.09.1958.

232. Paren s medalyu (Rus dilində, şəkli ilə). «Zaşit-nik rodinı» qəz., 03.11.1960.

233. Boltenkov A. Aydın otkrıvaet taynu (Rus dilində, şəkli ilə). «Zaşitnik rodinı» qəz., 15.12.1961.

234. Arif Hüseynov. Qayğı, məsuliyyət və tələbkərlilik. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 18.01.1978.

235. Əhəd Əhmədov. «Xəmsə»də xüsusi adlar (A.Paşayev. «Xəmsə»də bəzi adların yazılışına dair». Bakı, 1990). «Azərbaycan gəncləri» qəz., 06.08.1991.

236. Əhəd Əhmədov. «Xəmsə»də bəzi adların yazılışına dair (A.Paşayevin eyni adlı əsəri haqqında). «Kitablar aləmində» jur., № 1-2, 1991. səh. 15.

237. Mahmudova Sədabə. Yenilik sorağında (şəkli ilə). «Ana sözü» jur., № 3-4, 1992. səh. 30-31 (2 səh.).

238. Əsgərov Füzuli. Xüsusi adların izahı (A.Paşayev. «Azərbaycan dili dərslərində xüsusi adların izahı». Bakı, 1991). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 3.08.1993.

239. M.Mədədov. Aydın Məmmədov Paşayev. «Təhsil» qəz., 27.03.1996.

240. Məmmədov Şamxəlil. Dil dərslərində təhlilin metodikasını (A.Paşayev, L.Həşimova. «Azərbaycan dili dərslərində fonetik və qrammatik təhlilin aparılması metodikasını». Bakı, 1996). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 11.06.1996.

241. Qurbanov Afət. Elmsiz və ziddiyyətli dilçilik əsəri (Aydın Paşa. «Azərbaycan şəxs adları». Bakı, 1996).

«Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. VI. Bakı, 1996. səh. 132-141 (10 səh.).

242. Qurbanov Afat. Azərbaycan dilçiliyinə yad əsər (Aydın Paşa. «Azərbaycan şəxs adları». Bakı, 1996). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 23.01.1997.

243. Şabanov Şaban. Adlar haqqında qiymətli vəsait (Aydın Paşa. «Azərbaycan şəxs adları». Bakı, 1996). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 3, 1997. səh. 71-72 (2 səh.).

244. Adilov Məmməd. Ləqəblərə dair (Aydın Paşa. «Azərbaycan şəxs adları». Bakı, 1996). «Ədəbiyyat» qəz., 11.07.1997.

245. Məşədiyev Qara. Hər adın, soyadın öz mənası var (Aydın Paşayev. «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri». Bakı, 1997). «Panorama» qəz., 27.12.1997).

246. Məmmədova Almaz. Azərbaycan şəxs adları (Aydın Paşa. «Azərbaycan şəxs adları». Bakı, 1996). «Maarifçi» qəz., 04.02.1998.

247. Aydın Paşanın iki dəyərli kitabı (Aydın Paşayev. «Azərbaycan şəxs adları». Bakı, 1996 və «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri». Bakı, 1997). «Yeni qəzet», 03.02.1998.

248. Əliyeva Xuraman. Qiymətli tədqiqat əsəri (Aydın Paşayev. «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri». Bakı, 1997). «Maarifçi» qəz., 11.02.1998.

249. Əliyev Həsən. Azərbaycan leksikasına dair uğurlu tədqiqat (Aydın Paşayev. «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri». Bakı, 1997). «Maarifçi» qəz., 18.03.1998.

250. Məmmədov Şamxəlil. Şəxs adlarının leksik problemləri (Aydın Paşayevin «Azərbaycan şəxs adları» və «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri» kitabları haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəz., 30.04.1998.

251. Əhmədov Tofiq. Azərbaycan antroponimiyasının nailiyyəti (Aydın Paşayev. «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri». Bakı, 1997). «Tədqiqələr» məqalələr toplusu. «Elm». Bakı, 1998. səh. 206-211 (6 səh.).

252. Abasov Bəybala. Adlarımız haqqında orijinal tədqiqat əsəri (Aydın Paşayev. «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri». Bakı, 1997). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 3, 1998. səh. 69-70 (2 səh.).

253. A.Paşayevin əsərlərinin siyahısı. «Azərbaycan onomalogiyasına dair bibliografiya» (Tərtib edəni: Afət Qurbanov). I. Bakı, 1998. səh. 9, 13, 25-26, 30, 95, 105, 109, 110.

254. Ağayev Əjdər. Həmişə axtarışda. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 18.02.1999.

255. Məmmədov Akif. Ömrün 60-cı baharı. «Maarifçi» qəz., 8.05.1999.

256. Məmmədov Akif. Müəllim xalqın mənəvi sərvətidir (Müsahibə). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 3, 1999. səh.54-56 (3 səh.).

257. İsrailov Vaqif. Azərbaycan antropomiyasının leksik problemləri (Aydın Paşayev. «Azərbaycan antroponimiyasının leksik problemləri». Bakı,1997). «Azərbaycan onomastikası problemləri» toplusu. VII. Bakı, 1999. səh. 145-148 (4 səh.).

258. Aydın Məmməd oğlu Paşayev. «Bakı Pedaqoji Kadrların İxtisasartırma və Yenidən hazırlanma İnstitutu» (Tərtib edəni: İsa Məmmədov). Bakı, 2000. səh. 143.

259. Vaqif Həmidoğlu. Qabaqcıl təcrübə – gələcəyə aparıcı yol (Aydın Paşayevin eyni adlı kitabı haqqında). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 4, 2002. səh. 68-69 (2 səh.).

260. Hacıyev Asif. Dəyərli vəsait (Aydın Paşayev «Azərbaycan dili və ədəbiyyat təliminin bəzi problemləri». Bakı, 2002). «Təhsil» qəz., 8.06.2002.

261. Məmmədov İsa, Bəşirov Vidadi. Qoşa ulduz ömrünə nəzər (Aydın Paşayev. «Maarif dünyasının qoşa ulduzu». Bakı, 2002). «Təhsil» qəz., 18.10.2002.

262. Məmmədov Akif. Təcrübədən yaranan kitablar (Aydın Paşayevin «Qabaqcıl təcrübə – gələcəyə aparıcı yol» və «Azərbaycan dili və ədəbiyyat təliminin bəzi problemləri» kitabları haqqında). «Azərbaycan dili və ədəbiyyatı tədrisi» jur., № 4, 2002. səh. 70-71 (2 səh.).

263. Akif Güləli oğlu Məmmədov. Aydın Paşayev – 65. Bibliografiya. Bakı, 2003. 28 səh.

264. Şamxəlil Məmmədov. Zəhmət və fikir qoşalaşanda. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 13-19 fevral 2004.

265. Şamxəlil Məmmədov. Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti. «Azərbaycan müəllimi» qəz., 9 iyul 2004.

266. Mələhət Həsənova. Ömür yolumda izi qalan insan. «Azərbaycan müəllimi» qəzeti. 3 iyun 2005.

267. Şamxəlil Məmmədov. Dəyərli vəsait (Azərbaycan dili dərslərində ümumi və xüsusi sözlərin müqayisəli tədrisi məsələləri) kitabı haqqında. «Azərbaycan müəllimi» qəzeti. 23 dekabr 2005.

268. Şamxəlil Məmmədov. İnteraktiv təlim metodlarının tətbiqi imkanlarını əks etdirən vəsait («Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi imkanları» kitabı haq.). «Azərbaycan müəllimi» qəz. 30 dekabr 2005.

269. Şamxəlil Məmmədov. Zəhmətlə təfəkkür qovuşanda. Müəllifin «Tədrisin estetikası» kitabı. «Nasir» nəşriyyatı. Bakı, 2005. səh. 46-58 (13 səh.).

270. Fikrət Əliyev. Müəllim üçün müasir metodik vəsait (Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi) kitabı haqqında. «Təhsil və zaman» qəzeti. № 3(87). 14 iyul 2006.

271. Qəni Qəniyev. Sözlə əməlin vəhdəti («Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodları»

nin tətbiqi imkanları» kitabı haqqında. Masallı rayon qəzeti. «Yeni həyat». 3 nömrədə;

1) №15-16 (6142). 18 iyul 2006; 2) № 18(6144). 23 avqust 2006;

3) № 19(6145). 2 sentyabr 2006.

272. Soltanov Məmmədخان. Azərbaycan onomastikasına aid orijinal tədqiqat əsəri («Azərbaycan dili dərslərində ümumi və xüsusi sözlərin müqayisəli tədrisi məsələləri» kitabı haqqında). Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası. № 2. 2006. səh. 688-692 (5 səh.).

273. Qəni Qəniyev. Sözlə əməyin, elmlə təcrübənin vəhdəti. «Azərbaycan müəllimi» qəz. № 39 (8200). 29 sentyabr 2006.

274. Əjdər Ağayev. İnteraktiv təlim metodlarının tətbiqi imkanlarına həsr olunmuş gərəkli metodik vəsait («Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərində interaktiv təlim metodlarının tətbiqi imkanları» kitabı haqqında). «Təhsil və zaman» qəzeti. № 4. 28 fevral 2007.

275. Qəni Qəniyev. Dəyərli metodik vəsait («Bədii üslubda obrazlılığın ifadə imkanları» kitabı haq.). «Yeni həyat» qəzeti. № 7-8 (6163). 16 mart 2007.

276. Atakişi Əbdürrəhmanov. Bədii üslubda obrazlılığın ifadə imkanları (Eyni adlı kitab haqqında). «Azərbaycan müəllimi» qəzeti. № 25(8238). 6 iyul 2007.

277. Məmmədov A., “Aydın Paşayev- 70. Ömür yolu. Biblioqrafiya”. Bakı. “Mütərcim”. 2009. 60 səh.

278. Quliyeva Sevinc. “Aydın Paşayev – 70”. Məqalə A.Paşayevin 70 illik yubileyi münasibətilə təşkil olunmuş təntənəli yığıncağa həsr olunmuşdur. “Psixoloq” qəzeti. Yanvar 2009.

279. Şamxəlil Hətəmoğlu. “Tanınmış dilşünas alim, yaradıcı müəllim-metodist”. Məqalə A.Paşayevin 70 illiyinə

həsr olunmuşdur. “Azərbaycan müəllimi” qəzeti, 10 aprel № 13. (8326). 2009.

280. Pərixanım Soltanqızı (f. e. n., “Xan qızı Natəvan”, “Qızıl qələm” mükafatları laureatı). Aydın Paşayevin “Nizami Gəncəvinin poetik adlar aləmi” adlı kitabı haqqında. “Qarabağa aparən yol” qəzeti. №15 (117). 24 sentyabr 2010-cu il.

281. Lalə Mustafayeva. Aydın Paşayevin “Nizami Gəncəvinin poetik adlar aləmi” haqqında. “Azərbaycan müəllimi” qəzeti, 22 oktyabr 2010-cu il. № 41 (8405).

282. Tahir Günəşli. Damla-damla kitab olar. (Məqalə “Azərbaycan şəxs adlarının izahlı lüğəti” kitabı haqqındadır). “Psixoloq” qəzeti, 29 oktyabr 2011.

283. Allahverdi Eminov. Aydın Paşayev kimi... “Vaxt” qəz. 31 oktyabr 2013.

284. Aysel Şükürlü. Ziyalılıq. Adəm nəslini işıqlandıran yoldur-çıraqdır. “Əsrin ziyalıları” qəz. 15 noyabr 2013.

VI. Redaktə etdiyi kitablar və rəylər

285. Aşıq Bəhmən Vətənoğlunun 20 Yanvar faciəsinə həsr olunmuş «Bakıda» adlı şeirinə rəy yazmış və çap etdirmişdir. «20 Yanvar» qəz., 01.11.1991.

286. Tanrıverdiyev Ə.Türk mənşəli Azərbaycan antroponimləri (rəy). Bakı, 1996.

287. Taisa Mamedova. Obuçenyə russkoy reçi s oporoj rodnoj yazık (rəy). Bakı, 1996.

288. Qocayev S. Orta məktəbdə M.V.Vidadi, M.P.Vaqif və Q.Zakir yaradıcılığının öyrənilməsi və şagirdlərin mənəvi tərbiyəsi (elmi redaktoru). «Gənclik». Bakı, 1997.

289. Əbdürrəhmanov A. Azərbaycan dilində sənət və peşə adları (rəy). «Bilik». Bakı, 1998.

290. Xaqani İsmayıl. Salam, istiqlal (rəy). «Çaşıoğlu». Bakı, 2000.
291. Xaqani İsmayıl. Salam, istiqlal (rəy). «R.N.Novruz-94». Bakı, 2001.
292. Xaqani İsmayıl. Haqsız dünya (rəy). «Araz». Bakı, 2001.
293. Xaqani İsmayıl. Azəri çoyqırımı (rəy). «R.N.Novruz – 94» Bakı, 2002.
294. «Əminə Əliyeva – 60» (elmi redaktoru). Bakı, 2002.
295. Bəybala Abbaslı. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün ədəbiyyatdan proqram materiallarının planlaşdırılması (Metodik tövsiyə. Rəyçi). Bakı, 2004.
296. Bəybala Abbaslı. Ədəbiyyatdan V-XI siniflərinə də əruz vəznində yazılmış əsərlərin tədrisi (rəy). Bakı, 2004.
297. Həsən Əliyev. Azərbaycan antroponimikasının inkişaf mərhələləri (Elmi redaktoru). «İqtisad Universiteti». Bakı, 2004.
298. Bəybala Abbaslı, Şahrza Ağayev. Azərbaycan dilindən V-XI siniflər üçün təlim materialları (elmi redaktoru). Bakı, 2005.
299. Bəybala Abbaslı. Gələcəyəm ömrünə (Şeyrlər kitabı. Elmi redaktoru). Bakı, 2005.
300. Aida Quliyeva, Məmmədخان Soltanov. Məktəblinin izahlı lüğəti (rəyçi). Bakı, 2006.
301. Bəybala Abbaslı, Solmaz Süleymanova, Sürmə Əliyeva. Azərbaycan dilindən vurğu lüğəti (rəyçi). Bakı, 2006.
302. Aydın Kərimov (Estetika kabinetinin müdiri). Təsviri sənət (Metodik vəsait.) Rəy. Bakı. 2006.
303. Sultanova Qənirə (Yasamal rayonu Metodemərkəzinin direktoru). Müasir təlim metodları və texnologiyalarının Azərbaycan dili və ədəbiyyat dərslərinin tədrisində tətbiqi. Metodik tövsiyə. Rəy. Bakı, 2006.
304. Əliyeva Arzu, Əliyeva Sevinc. Ömürdən səhifələr (Elmi redaktoru). Bakı, 2007.

305. Seyfullayeva Nərminə Səftər qızının «Orta ümumtəhsil məktəblərində coğrafiyanın tədrisi prosesində praktik təlim metodlarından istifadənin yolları» mövzusunda namizədlik dissertasiyasının avtoreferatına rəy. 13 oktyabr 2005.

306. Redaktordan (Şair Sabir Ağayevin «Çiçək» şeirlər kitabının redaktoru və rəy). «Məktəb psixoloqu» qəz., 1-16 iyun 2006.

307. Sevinc Həmid qızı Rəsulova. «Bədii əsərlərin öyrədilməsində ifadəli oxudan istifadənin imkanı və yolları (V-IX siniflərdə Azərbaycan ədəbiyyatı materiallarının tədrisi əsasında)». Pedaqoji elmlər namizədi alimlik dərəcəsi almaq üçün təqdim edilmiş dissertasiyasının avtoreferatı haqqında rəy. Bakı, 2008.

308. Aygün Əliyeva, Zöhrə Əliyeva. Azərbaycan dili: nəzəriyyə və testlər. Bakı, 2010 (Rəyçi) (Dərs vəsaiti).

309. Məmməd Hüseynov. Ömürdən səhifələr (Qaçqınlıq haqqında kitab). Bakı, "Mütərcim", 2010. Rəyçi.

310. Azərbaycan dili. Test bankı. "Hədəf kursları". Bakı, "Çaşıoğlu" nəşriyyatı. 2010. Elmi redaktor.

311. Abbasov Bəybala. Ümumtəhsil məktəblərinin V-XI sinifləri üçün ədəbiyyatdan proqram materiallarının planlaşdırılması (Metodik tövsiyə). Bakı, 2010. 66 səh. Redaktor.

312. Abbasov Bəybala. Ədəbiyyatdan V-XI siniflərdə əruz vəznində yazılmış əsərlərin tədrisi. Metodik vəsait. Bakı, "Hədəf nəşrləri". 2010. 191 səh.

313. Abbasov Bəybala. Azərbaycan dilində bitişik və defislə yazılan mürəkkəb sözlər lüğəti. Bakı, "Mütərcim". 2011. Elmi redaktor.

314. Allahverdi Eminov, Polad Mədədov. Pedaqogika. I c. "Kövsər" nəşriyyatı. Bakı, 2011. Rəyçi.

315. Süleymanova Solmaz. Ədəbiyyatdan sinifdən-xaric ədəbi-bədii gecə və tədbirlərin ssenarisi. Bakı, “Mütərcim”. 2011. Rəyçi.

316. Abbaslı Bəybala, Süleymanova Solmaz. Ədəbiyyatdan ədəbi-bədii gecə və tədbirlərin ssenarisi. Bakı, “Mütərcim”. 2012. 244 səh. Rəyçi.

317. Abbaslı Bəybala, Şəmil Sadıqov, Elxan Nəcəfov, Zülfüyyə Sadıqova. Azərbaycan dilinin vurğu lüğəti. Elmi redaktoru. “Hədəf nəşrləri”. Bakı, 2012. 254 səh.

318. Məmmədov Akif (BSU-nun dosenti). X sinifdə Azərbaycan dilinin tədrisi. Metodik tövsiyə. Bakı, 2012. Rəyçi.

319. Aygün Əliyeva. Gənc müəllimlər üçün metodologiyalar. Innovasiyalar üzrə (III Modul) ixtisasartırma proqramı. Rəyçi. Bakı, 2012.

320. Şəmil Sadıqov. Azərbaycan dilini öyrənilirəm. Azərbaycan dilini öyrənmək istəyən şəxslər üçün dərs vəsaiti. Rəyçi. Bakı, “Hədəf nəşrləri”, 2012.

321. Əliyeva A.T., Rzayev H.M. Azərbaycan dilindən innovativ icmal nümunələri. Elmi redaktor. Bakı, 2013.

322. Tamara Əlizadə. Azərbaycan dili və ədəbiyyat. Ali məktəblərin rus qrupları üçün vəsait. Elmi redaktor. Bakı, 2013.

VII. Dissertasiyalara opponentlik

324. Əbdürrəhmanov A. Azərbaycan dilində sənət və peşə adları (namizədlik dis.). Bakı, 1994.

325. Əhmədova Elmira. Azərbaycan etnonimlərinin leksik-semantik və struktur-lingvistik təhlili (nam. dis.). Bakı, 1995.

326. Əliyeva Dürdanə. M.S.Ordubadinin romanlarında onomastik vahidlərin lingvistik xüsusiyyətləri (nam. dis.). Bakı, 1996.

5 yanvar 2014-cu il

Aydın Paşayev, Səyyarə xanım (həyat yoldaşı); övladları:
Afiq, Təranə (sağdan), Alimə, Elçin. Bakı, 1984.

Səyyarə xanım oğlanları Afiq və Elçinlə. Bakı, 1984.

Aydın müəllim qızları Alimə və Təranə ilə. Bakı, 1984

F.e.d., professor Mir Cəlal (sağdan 2-ci), yazıçı Şəmistan Nəzirli (sağdan 1-ci), A.Paşayev, Ə.Hacıyev, müharibə veteranı Ağası Ə. və s. S.Vurğunun 70 illik yubileyi. Balaxanı qəs., 204 Nöli məktəb, 1976.

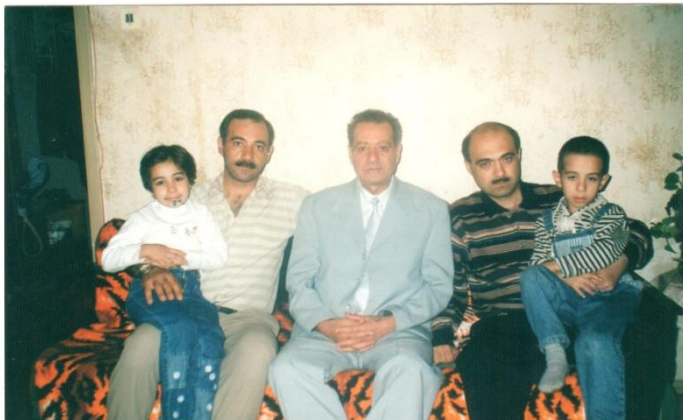
Məşhur yazıçı Çingiz Aytmatov I Ümumiittifaq Türk onomastikası konfransının nümayəndələri ilə.
Frunze (Bişkek) şəhəri, 1986.

Aşıq Mikayıl Azafı (soldan 3-cü), Aydın Paşayev (sağdan 1-ci) bir qrup müəllimlə. Kəlbəcər, "İstisu", 1978.

Aydın Paşayev, f.e.d., prof. Rasim Tağıyev və yazıçı
Fərman Eyvazov. Kəlbəcər, “İstisu”, 1978.

Aydın müəllim Rasim (bacısı oğlu və kürəkəni),
Afiq (böyük oğlu), nəvələri Qızlar və Ülvi ilə.
Sankt-Peterburq, 2001

Alimə xanım (böyük qızı) həyat yoldaşı Loğman və
qızı Günay ilə. Bakı, 2000.

Alimə xanım qızları Turanə və Günay ilə, Bakı, 2002 Mart

Aydın müəllim, Səyyarə xanım və Günay. Bakı, 2006.

Səyyarə xanım oğlu Elçin, nəvələri Turanə, Ülvi, Qızlar və Günay ilə. Masallı, Kəlbəhüseynli, 2003.

Aydın müəllim, gəlini Pəri xanım, nəvələri Turanə, Ümid, Günay və Fərid ilə. Bakı, 2007.

Soldan: Afiq, Qızlar, Səyyarə xanım, Təranə, Aydın müəllim və Rasim. Sankt-Peterburq, 2008.

Aydın Paşayev 7 illik məktəbdə Azərbaycan dili və ədəbiyyat müəllimi Məmməd Nəbiyevlə. Bakı, 2001.

Məmmədsəlim Sabir oğlu Tahirzadə tələbələrini Aydın Paşayev və İbrahimova Liza ilə. ADPU, “20 ildən sonra məzunlarla görüş günü”. Bakı, 1987.

Yazıçı Famil Qaracallı və Aydın Paşayev. Bakı, 2003.

Professor Əjdər Ağayev və Aydın Paşayev. Bakı, 2004.

Azərbaycan dili və ədəbiyyatı kafedrasının əməkdaşları.
BPKİYİ, 2010.

BPKİYİ-də “Heydər Əliyev və Azərbaycan” mövzusunda keçirilən elmi-praktik konfransın bir qrup nümayəndəsi.
7 may, 2010.

Professor Nizami Cəfərov, Aydın Paşayev, Aygün Əliyeva və Bəybala Abasov. BPKİYİ,2010

BPKİYİ-nin rektoru, professor Asəf Zamanov, professor Əbdül Əlizadə və Aydın Paşayev (mükafatlandırılarkən), 2010.

Qafqaz Universitetinin rektoru, professor Ahmed Sanıç, BPKİYİ-nin rektoru, professor Asəf Zamanov və professor Aydın Paşayev. Qafqaz Universiteti, 2013.

**ÖMÜR YOLU
VƏ
BİBLİOQRAFIYA**

**Bakı
Hədəf Nəşrləri - 2014**